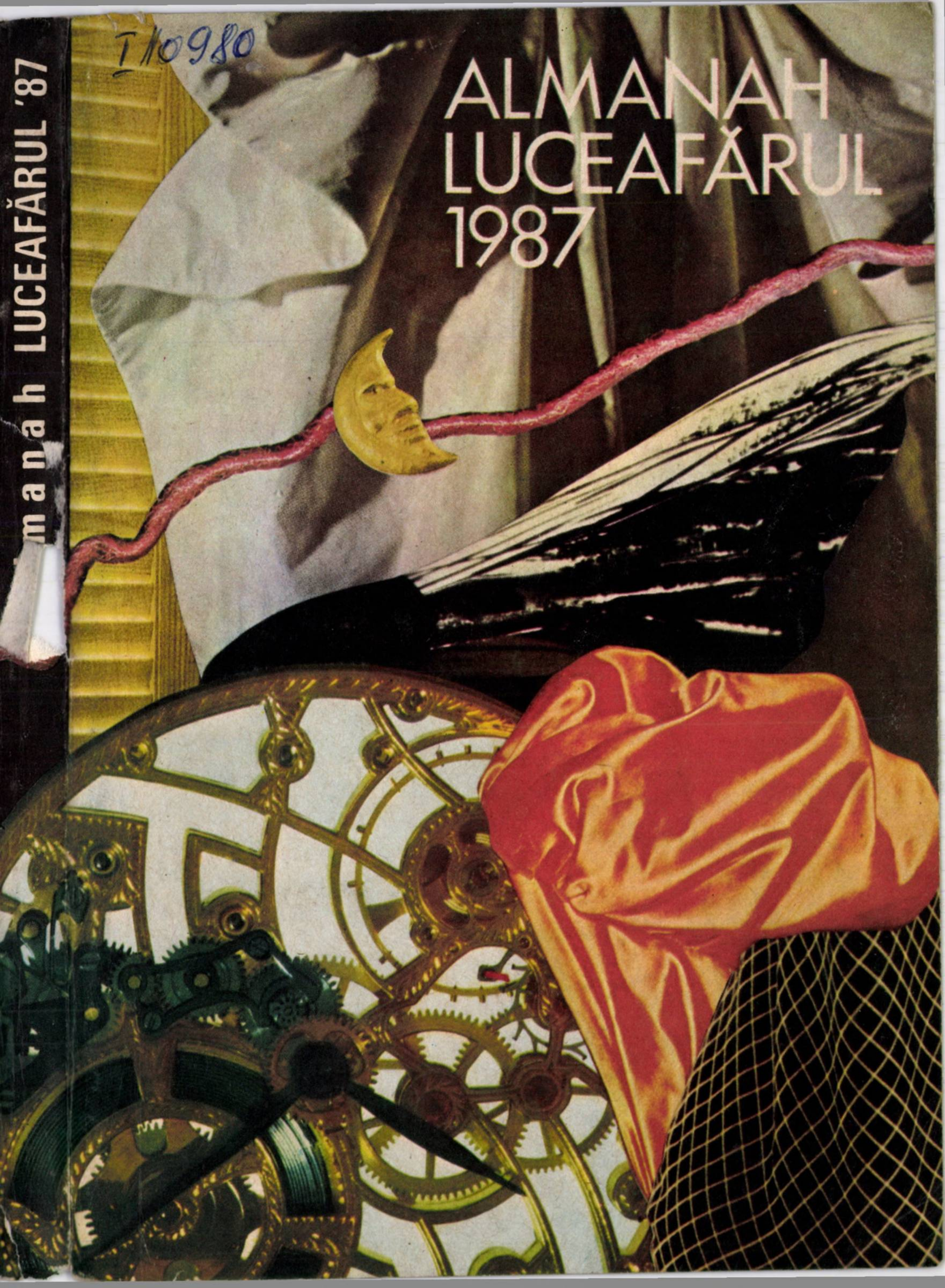

ALMANAH
LUCEAFĂRUL
1987
Almanah LUCEAFĂRUL '87

Luceafărul

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

ALMANAHUL „LUCEAFĂRUL"
1987

Redactor responsabil : M. Ungheanu
Secretar de redacţie : Mircea Croitoru

Fotoreporter : Ion Cucu

Coperta : Decebal Scriba şi Dan Stanciu

Tipărit la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" sub comanda 60430

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI gînd și faptă în opera de edificare a păcii

EXEMPLUL ROMÂNESC

Nu este prima oară cînd demersurile politice românești captează atenția internațională. Izvorîte dintr-o firească și statornică grijă față de soarta umanității, a civilizației lumii de azi și de mîine, cle, aceste demersuri, au avut și au un strălucit reazim de spirit în gîndirea și opera președintelui nostru, în activitatea teoretică și practică pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o desfășoară în fruntea partidului și statului de mai bine de două decenii, configurînd un statut de epocă întregii acestei perioade, tuturor înfăptuirilor care dau pregnanță materială și spirituală voinței și vocației de a construi, de a edifica o țară și un popor în libertate și independență, pe măsura marilor idealuri care ne animă ființa și ne conferă o identitate nouă, socialistă. Văzute din acest unghi, programele dezvoltării noastre pe calea progresului și civilizației sînt inseparabil legate de condiția păcii și constituie ele însele o contribuție importantă la realizarea acestei condiții. Idealurile socialismului sînt prin definiție legate de om și umanitate, de pace, ele exprimă, în cel mai înalt grad, esența umanistă a făuririi unei noi societăți. Socialismul cu poporul și pentru popor, o teză de extracție și fundamentare românească, poartă în pecetea și răsfrîngerea sa ideologică, moral-politică, socială, și semnificația ideii de pace.

Către un destin al păcii amplu și generos, eliberat de insecurități și practici pe care istoria le-a strîns în cele mai multe din capitolele sale și din care practici și insecurități s-au produs și se produc atîtea prejudicii în lume, către un destin care să însemne și durată și rațiune, și încredere, și înțelegere, creație, muncă și speranță, către un astfel de destin duc căile și demersurile politice românești. Apreciat pe bună dreptate ca Erou al Păcii, președintele României fundamentează prin doctrina și rațiunea păcii însăși nevoia de progres și civilizație, condiția libertății și independenței popoarelor, accesul la binefacerile științei și tehnicii, înțelegerea, respectul, cooperarea, afirmarea valorilor culturii și artei, păstrarea și dezvoltarea tezaurului umanității.

O lume fără arme și fără războaie este ținta supremă a acestei doctrine, o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră este scopul profund și edificator al unei politici care izvorăște din rațiunea acestui timp și care vizează îndreptarea — cu pași concreți, trecînd de la cuvinte la fapte — spre orizonturi noi de speranță. Nădejdile lumii de mîine trec prin clipele și așteptările generațiilor de azi, iar impactul lor se poate asemui cu o răspîndere de conștiință care să elibereze viitorul de coșmarurile unei catastrofe care ar pune în pericol însăși existența pe planetă. Avertizează asupra acestui fapt cu desăvîrșire vital pentru soarta umanității însăși realitatea acumulării de arme nimicitoare, această atît de imensă și catastrofală deturnare a științei și tehnicii de la rosturile lor civilizatoare, umaniste, pentru a fi transformate în mijloace ale distrugerii planetei și speciei umane. Avertizează asupra acestui fapt cu puterea evidenței celei mai exacte calculele care arată către ce se duc — și cu ce posibile și tragice consecințe ! — multe din energiile de azi ale lumii și către ce ar putea să ducă — și cu ce posibile și salvatoare rezultate ! — dacă în lume ar triumfa spiritul păcii.

Demonstrează aceasta și cel mai recent demers politic românesc, un îndemn pentru ceea ce în pledoaria noastră pentru înțelegere și pace ar putea fi numit și va fi numit, desigur, exemplul românesc.

ÎNALTA SEMNIFICAŢIE

Un gînd şi o faptă la temelia păcii, aceasta este semnificaţia, aceasta este raţiunea propunerii preşedintelui României de a efectua reducerea unilaterală cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare. Ideea a primit consensul Congresului Oamenilor Muncii, s-a transformat în hotărîre a forumului legislativ suprem al ţării, Marea Adunare Naţională, şi a urmat calea unui referendum. A acelui consens de inimă şi conştiinţă prin care poporul a spus DA nu numai ideii de pace, ci şi mijloacelor concrete prin care aceasta se poate realiza.

Pentru a putea avansa pe calea dezarmării, a păcii şi colaborării, sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, România consideră că este necesară o abordare nouă, mai îndrăzneaţă, a situaţiei internaţionale actuale, pornind de la noile realităţi, şi, în acest sens, „trecerea la asemenea măsuri reprezintă un eveniment care trebuie să constituie o mîndrie pentru partidul şi poporul nostru". Acest exemplu românesc dă o semnificaţie mai amplă înseşi ideii de posibilitate care trece din lumea declaraţiilor de intenţii în aceea a faptelor. Acest exemplu românesc poate angaja posibilităţi noi şi din acest motiv el rămîne ca un capitol distinct în istoria începuturilor dezarmării, a începuturilor construcţiei păcii mondiale al cărei scop final este „realizarea programului de reducere radicală a tuturor armamentelor, de eliminare a armelor nucleare".

Pe aceste coordonate se înscrie exemplul românesc iar referendumul care a avut loc l-a confirmat în toată dinamica şi sub toate semnificaţiile sale. El, acest exemplu, este unul din acei paşi vii şi concreţi care pot trezi ecouri şi pot lăsa urme adînci în perspectivă, pentru că pacea este o datorie a tuturor naţiunilor, a tuturor popoarelor. Spunem aceasta, ştiind că unul din adevărurile esenţiale ale istoriei noastre ca naţiune şi popor se leagă de o neîncetată şi răzbătătoare operă a păcii, de acest neîncetat şi prodigios edificiu în spirit care este modul de a vedea şi construi pacea. În această accepţie converg evenimentele cruciale ale existenţei noastre materiale şi spirituale, pe acest traiect se înscriu faptele cele mai de seamă ale înaintaşilor, după cum tot la o asemenea vastă şi edificatoare altitudine se ridică însăşi cultura, ştiinţa şi arta, construind în pace şi vizionar punţi trainice de înţelegere, legături vii de conştiinţă şi cooperare pentru umanitate. Reies toate acestea în evidenţă şi atunci cînd ne omagiem trecutul de luptă şi jertfă pentru apărarea fiinţei neamului, cînd ne sărbătorim ideile şi aspiraţiile care au dat şi dau sens acestei lupte, şi atunci cînd ne referim la spaţiul culturii şi artei, la valorile ei înalt-umaniste care alcătuiesc harta de spirit a poporului nostru. Şi nu numai atît, căci în oricare bună şi cinstită evidenţă a lumii contemporane, aceste valori figurează şi ca o certă şi originală contribuţie la universalitate. La această civilizaţie a universalului care, în spaţiul său de răsfrîngere, se cuprinde şi de opera constructivă a poporului român, de afirmarea sa pe multiple planuri în contemporaneitate. Sînt nenumărate recunoaşteri în acest sens, nenumărate argumente şi dovezi care întregesc de fapt un fir lung şi călăuzitor al istoriei, al tradiţiei. Şi nu mai puţin al unei neobosite şi responsabile raţiuni prin care ideile de libertate şi independenţă se îngemănează strîns cu acelea ale păcii şi înţelegerii, cu principiile care trebuie să stea la baza tuturor demersurilor de azi şi de mîine ale lumii, în folosul însuşi al progresului şi civilizaţiei.

PUNŢI VII ÎNTINSE CĂTRE LUME

De la afirmarea ideilor şi principiilor păcii, România, preşedintele ei, cheamă să se treacă la fapte reale, la paşi siguri şi concreţi pe calea restabilirii şi întăririi încrederii între ţări şi popoare, a unirii tuturor eforturilor pentru edificarea celei mai vaste şi mai necesare opere care este pacea, o vitală deschidere şi înălţare către om, către umanitate, către dăinuirea lor şi a leagănului civilizaţiei, Pămîntul. Propuneri şi măsuri concrete au izvorît şi izvorăsc în acest scop de pe pămîntul românesc, din conştiinţa apartenenţei noastre la cauza şi interesele supreme ale omenirii, la idealurile civilizaţiei universale. Cu acea experienţă şi acel hotărîtor sentiment al răspunderii cu care ştim că ne-am edificat şi ne continuăm eforturile de dezvoltare socialistă multilaterală, avînd temeiurile noastre proprii specifice muncii şi creaţiei, libertăţii şi independenţei, ca şi credinţei nestrămutate în victoria raţiunii. Au rădăcini istorice adînci toate aceste temeiuri după cum au şi o motivaţie amplă, economică şi socială în întreaga realitate pe care o trăim şi la orizonturile căreia se disting liniile înseşi ale viitorului. Dar au şi rădăcini de natură culturală toate acestea, poartă în ele şi pecetea, ca şi substanţa unei inconfundabile mărturii de spirit, poartă un legămînt întreg al culturii şi al valorilor acesteia, o vocaţie cu care se moştenesc şi se continuă între ele generaţiile şi de care, sîntem siguri, va lua act şi se va cuprinde şi omenirea de mîine.

Acei paşi, acele fapte reale, concrete la care se referă preşedintele nostru înseamnă tot atîtea punţi întinse către lume, avînd în permanenţă în vedere relaţiile şi cerinţele de azi. Problema este cum pregătim această lume, cum pregătim acest viitor şi în această privinţă contribuţia, apelurile, demersurile româneşti rămîn un bun serviciu adus cauzei contemporaneităţii, ca şi un exemplu faţă de tot ceea ce s-ar putea înfăptui. Contribuie la această inestimabilă şi atît de cerută, atît de aşteptată operă a păcii, ca o dovadă şi o raţiune a progresului şi civilizaţiei, lupta şi răspunderea tuturor popoarelor, a tuturor forţelor înaintate, răspunderea şi misiunea şefilor de state, datori faţă de prezentul şi viitorul omenirii, datori faţă de existenţa pe planetă.

ÎNSUȘI MODUL DE A DĂINUI

Una din semnificațiile majore pe care le consacră inițiativa președintelui României — organizarea și desfășurarea referendumului în legătură cu reducerea cu 5 la sută a armamentelor efectivelor și cheltuielilor militare — este aceea a unei prezențe active, deosebite în cadrul Anului Internațional al Păcii. Ea, această inițiativă, își are reazimul său în întreg ansamblul politicii noastre cu privire la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planetă, a unor noi raporturi între state și popoare, raporturi in care respectul libertății, al independenței și suveranității să se manifeste ca adevăr și realitate, în lumina cerințelor înseși ale umanității, ale progresului și civilizației. Acest reazim își trage la rîndul lui puterea din întreaga experiență a edificării unei noi societăți. Ansamblul lumii s-a schimbat enorm iar in condițiile actuale noua revoluție științifico-tehnică ii dimensionează și mai mult trăsăturile, avînd un impact hotăritor asupra viitorului. Pacea este inseparabil legată de realitatea de azi și de miine, este inseparabil legată de însuși modul de a dăinui al umanității. Pacea este legată de prezent și viitor ca speranță, ca ideal, ca luptă, ca acțiune concretă, conștientă a popoarelor, a națiunilor, a factorilor responsabili din viața internațională. Avertizînd nu o dată asupra cursului periculos al înarmărilor și îndeosebi al înarmărilor nucleare, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a edificat și o rațiune, o conștiință a păcii, propunînd de fiecare dată măsuri și acțiuni concrete, insistînd asupra momentului trecerii în chip hotărît de la declarații la fapte, de la vorbe la pași concreți în direcția asigurării păcii, a eliminării pericolului de război, pentru dezarmare. În acest sens, ideea referendumului românesc urmează în linie ascendentă unor măsuri și propuneri pentru edificarea unei atît de necesare speranțe a păcii. Speranță care să se poată transforma în realitate, în dimensiune a actualității și perspectivei, în trăsătură de cea mai înaltă extracție umanistă a progresului și civilizației.

În Anul Internațional al Păcii, România s-a prezentat, așadar, cu un gînd și o faptă care pot însemna un început pe calea așezării lumii în dreptul unor speranțe reale de pace. Cu un gînd și o faptă care, așezate la temelia păcii, pot chema alte gînduri și alte fapte din partea altor țări și popoare, edificînd astfel acel consens al înțelegerii, al rațiunii și răspunderii față de soarta umanității. Socialismul rămîne în esența sa ca o cucerire a celor mai înaintate idei despre lume și societate, a idealurilor de luptă pentru emanciparea omului, a salvgardării ființei sale.

TINERETUL ŞI PACEA

acea este condiţia fundamentală a progresului şi civilizaţiei omenirii iar prin această măsură românească socialismul şi pacea primesc încă un argument de fond al raţiunii care le uneşte şi prin care se exprimă ele în cea mai autentică şi mai firească sintagmă a contemporaneităţii. Referendumul prin care am spus un DA hotărît păcii şi vieţii rămîne ca o probă de conştiinţă a ţării, o probă a unităţii de nezdruncinat dintre partid, popor şi conducător, ştiind că în acest fel s-au putut produce toate marile realizări ale epocii, după cum tot în acest chip se vor produce şi înfăptuirile viitoare care decurg din amplele programe ale dezvoltării noastre socialiste. Acel DA pronunţat în cadrul referendumului rămîne un DA acordat prezentului şi viitorului, un DA acordat lumii în sensul regăsirii ei pe calea liniştii, a raţiunii, în afara spectrului distrugător al războaielor, al cataclismelor nucleare.

Făurirea unei puternice conştiinţe a păcii este în chip necesar legată de astfel de măsuri concrete iar exemplul românesc poate fi un bun şi solidar argument în această privinţă, un imbold care să trezească ecouri şi fapte similare.

După cum se ştie, printr-un Decret al Consiliului de Stat privind organizarea şi desfăşurarea referendumului în legătură cu reducerea, de către Republica Socialistă România, cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare, la vot au putut participa şi tinerii între 14 şi 18 ani. Pentru că problema păcii interesează în cel mai înalt grad tînăra generaţie. Se află în această prevedere o semnificaţie mai amplă, de certă importanţă, pentru ceea ce s-ar putea numi acea operă generală de făurire a păcii, operă în care tînăra generaţie are, ca în toate domeniile de activitate, un rol deosebit. Contemporană cu cele mai mari realizări din istoria ţării, cu cele mai înaintate cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii şi participantă activă în acelaşi timp, angajată prin întregul său talent pe frontul creaţiei, al progresului şi civilizaţiei, tînăra generaţie rămîne părtaşă şi la acest front al edificării păcii, al luptei pentru salvgardarea menirii şi a afirmării umaniste, a promovării idealurilor de pace.

OAMENII DE ŞTIINŢĂ ŞI PACEA

ţară a păcii fiind, România militează pentru pace, elanul ei constructiv o defineşte azi printre ţările şi popoarele lumii. Astfel, semnificaţia referendumului ei depăşeşte graniţele şi se înscrie între actele de civilizaţie şi progres, fiind un îndemn în mod posibil şi necesar de urmat pentru ca în continuare să se poată face alţi şi alţi paşi pe calea acestei civilizări a ideii şi speranţei de pace. Ştiinţa şi tehnica trebuind să treacă la rosturile lor constructive, să ajute omul şi umanitatea, să ajute pămîntul să înflorească. Pentru că, tot cu ajutorul ştiinţei, calculele sînt enorm de exacte : Pămîntul, în cazul — aproape imposibil de imaginat — al unei catastrofe nucleare, devine o planetă moartă, războiul nu mai are nici învinşi şi nici învingători. Victoria vieţii pe Pămînt e pacea, acum cît nu este prea tîrziu, a spus şi o spune preşedintele României, acum cît încă n-au căzut primele bombe. Pentru că dezastrul va fi în lanţ, orbeşte şi Pămîntul, orbesc şi stelele. Ştiinţa şi pacea sînt în inseparabilă legătură şi în această privinţă acţionează tot o exemplară iniţiativă românească, un adevărat cod de comportament politic şi social, Comitetul Naţional „Oamenii de ştiinţă şi pacea", condus de tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu, remarcabil om politic român şi savant de renume mondial. În inseparabila lor legătură, ştiinţa şi pacea au o consonanţă a realităţii, a construcţiei paşnice, a contribuţiei româneşti pentru făurirea unei lumi mai bune şi mai drepte pe planeta noastră. Este ceea ce a consacrat, printr-un DA unanim, referendumul la care ne-a chemat preşedintele, secretarul general al partidului. Este acest exemplu prin care pacea, ideea şi fapta de pace au primit şi primesc un semn şi un impuls real către împlinire.

DREPTUL SUPREM

Nimic mai important la ora actuală, pentru perspectiva însăşi a vieţii, a civilizaţiei materiale şi spirituale pe planeta noastră, decît pacea. Nimic mai necesar şi mai demn pentru specia umană — decît pacea şi spiritul călăuzitor al acesteia, transformarea speranţei, a dorinţei de pace, în realitate vie, inestricabilă a lumii, în principiu şi normă a ei. Căile care duc către aceasta sînt multiple desigur, dar imperative rămîn dezarmarea nucleară şi dezarmarea generală.

Potenţialul distrugerii întrece orice limită a imaginaţiei şi plasează acest sfîrşit de secol în lumina nefastă a morţii planetare. Uriaşele resurse ale ştiinţei şi tehnicii au fost deviate de la cauza şi rostul lor uman, fiind puse să susţină şi să dezvolte teroarea atomică. Cursa este demenţială cum demenţial este şi scopul. De aceea un sănătos simţ al raţiunii ca şi al moralei a îndemnat şi îndeamnă la cumpănire, la regăsirea soluţiei de echilibru al lumii, a soluţiei de salvgardare şi apărare a vieţii, a soluţiei de aşezare a umanităţii pe temeiurile progresului şi civilizaţiei eliberate de spectrul cataclismului nuclear. În acest sens, spiritul românesc de pace, politica României şi a preşedintelui ei se înscriu ca un capitol distinct în istoria luptei pentru făurirea şi apărarea păcii, problemă fundamentală a lumii contemporane. În acest sens şi cu asemenea ample semnificaţii se înfăţişează azi, ca în atîtea alte rînduri, demersul şi contribuţia noastră în materie de edificare a păcii. A acelei păci vii şi durabile care, în concepţia secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, reprezintă însuşi dreptul la viaţă, la libertate, la independenţă al tuturor ţărilor şi popoarelor, dreptul la afirmare liberă, neîngrădită, al tuturor naţiunilor, eliberarea lumii de coşmarul pustiitor al autodistrugerii şi eliminarea din practica internaţională a forţei şi a ameninţării cu forţa. Respectul independenţei şi suveranităţii este o componentă a acestei lumi a păcii tot aşa cum înţelegerea, cooperarea, accesul la valorile ştiinţei şi tehnicii, ale culturii şi artei, dezvoltarea spiritului creator, umanist, formează, în esenţa lor, chipul de azi şi de mîine al păcii, durata şi rezistenţa sa.

Relaţia pace-dezvoltare, pace-cooperare, pace-construcţie, pace-progres şi civilizaţie trece prin filiera unei doctrine româneşti care se întemeiază pe realităţi istorice concrete ca şi pe o clară şi profundă analiză a situaţiei internaţionale actuale, pe o viziune umanistă care, în esenţa ei, conţine şi modalităţile cele mai optime de acţiune. Trecerea de la cuvînt la faptă, de la stadiul declaraţiilor de bune intenţii la acela al acţiunii practice reprezintă una din explicaţiile şi trăsăturile acestei doctrine care poartă şi în această privinţă numele inspiratorului şi făuritorului ei. Astfel chemarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu adresată poporului, ţării întregi, de a spune un DA hotărît în cadrul referendumului pentru reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare înseamnă consacrarea însăşi a unui exemplu şi în acelaşi timp consacrarea unui început prin care se pot găsi în continuare multiple alte posibilităţi.

Ideea de pace şi principiile acesteia, mesajul înalt umanist al măsurii căreia i-am dat consensul nostru de inimă şi conştiinţă la referendumul din 23 noiembrie au în echivalenţa lor materială şi spirituală şi contribuţia culturii şi artei, a celor ce slujesc prin scris gîndurile şi sentimentele ţării, înaltele aspiraţii ale poporului. Lumea culturii şi artei este şi rămîne astfel un orizont de certă expresie morală, politică şi socială a ideilor şi principiilor care călăuzesc afirmarea păcii şi înţelegerii, realizarea celei mai durabile şi mai necesare opere a umanităţii de azi şi de mîine, salvgardarea şi apărarea civilizaţiei înseşi.

RAȚIUNEA SUPREMĂ

Coincidența a făcut ca exact în zilele cînd se împlineau doi ani de la istoricul eveniment pe care l-a reprezentat Congresul al XIII-lea al P.C.R., țara, poporul întreg să participe la unul din momentele esențiale și cu mare putere de exemplu pentru umanitate, răspunzînd astfel chemării președintelui României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Referendumul păcii, al voinței și acțiunii de pace, în acest fel ar putea fi numit acest moment care, în toată motivația sa, are vii și adînci trimiteri în munca și viața națiunii, în știință, cultură și artă, după cum are adînci și vii temeiuri în toată istoria noastră mai mult decît bimilenară. Acest referendum prin care am spus DA păcii, DA vieții, muncii și creației. Este o voință unanimă în acest gest, după cum o voință unanimă este în tot ce a spus, în tot ce ne îndeamnă și călăuzește președintele țării.

Dreptul suprem al oamenilor la viață, dreptul suprem al popoarelor la libertate, independență, iată echivalența reală, moral-politică și socială a ideii de pace și a faptei de pace. O regăsim formulată în Raportul pe care secretarul general al partidului l-a prezentat în fața marelui forum comunist de acum doi ani, o regăsim în multe din cuvîntările pe care le-a rostit de atunci și pînă azi, ea alcătuiește sensul și substanța unei adevărate doctrine a realității lumii de azi și de mîine, după cum alcătuiește și sensul unic, major, al tuturor demersurilor și propunerilor prin care România, prin conducătorul său, aduce o certă și însuflețitoare lumină între aspirațiile de pace și liniște ale lumii. Și este cît se poate de elocvent exemplul pe care țara noastră l-a dat în chiar Anul Internațional al Păcii. Pentru că referendumul și unanimul nostru DA despre aceasta vorbesc și în acest chip va rămîne într-o viitoare istorie a păcii planetare.

VOTUL UNANIM

Un DA hotărît păcii, un DA hotărît vieții, muncii și creației, acesta a fost răspunsul, dintr-o unanimă voință și unanimă conștiință prin care națiunea română, urmînd îndemnului și chemării președintelui său, a decis reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, gest pe cît de real, pe cît de concret pe atît de simbolic și cît se poate de explicit în toată motivația și semnificația sa. Comunicatul comisiei centrale pentru referendum oferă această amplă imagine a unanimității. Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. în cadrul căreia au fost analizate rezultatele referendumului. S-a subliniat că acest act al României s-a desfășurat într-o atmosferă de puternică unitate, de intensă angajare patriotică și responsabilitate civică, s-a constituit într-o vibrantă expresie a stimei, recunoștinței și deosebitei prețuiri pe care întreaga noastră națiune le manifestă față de strălucita activitate desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu pe arena mondială, față de inițiativele și acțiunile sale consacrate păcii și dezarmării, asigurării tuturor condițiilor pentru ca poporul român să-și poată înfăptui planurile și programele sale de dezvoltare socialistă a țării, într-un climat de liniște, colaborare și deplină securitate internațională. Țara noastră a semnat un prim și elocvent act de certificare a posibilității de realizare a dezideratului vital al omenirii pentru înfăptuirea acelor idealuri și principii ale umanității fără de care este pusă sub semnul întrebării înseși existența pe planetă. Împrejurările internaționale sînt de așa natură — apreciа tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită în fața marii adunări populare din Capitală, cu puțin timp înaintea referendumului — încît, azi, nimic nu poate fi mai important decît trecerea la acțiuni concrete de dezarmare, la adoptarea unor măsuri care să ducă la eliberarea omenirii de pericolul unui război nuclear nimicitor. Este necesar să se facă totul pentru oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a înarmărilor nucleare, pentru dezarmare, pentru asigurarea păcii, a dreptului vital al tuturor popoarelor, al oamenilor — la existență, la libertate, la viață, la pace !

O strălucită analiză politică, științifică a situației internaționale actuale, cuvîntarea secretarului general al partidului rămîne un document de referință pentru tot ceea ce a însemnat și înseamnă consensul nostru exprimat în cadrul referendumului. Este acel mod pilduitor de a spune lucrurilor pe nume și a înfățișa țării și poporului, adevărurile lumii în care trăim, căile de a acționa pentru triumful idealurilor de dreptate și libertate, abordînd cu curaj și înțelepciune realități care nu pot fi escamotate, soluții și opțiuni prin care factorii politici contemporani pot contribui la realizarea înțelegerii și cooperării între popoare, la făurirea și apărarea păcii mondiale. Am spus DA, așa cum ne-a îndemnat președintele, Erou al Păcii, pentru că prin noua și strălucita sa inițiativă sîntem mîndri că am putut și putem contribui la edificarea unei lumi mai bune și mai drepte, a unei lumi fără arme și fără războaie.

Scopul este nobil și împlinirea lui stă în puterea tuturor popoarelor. Exemplul nostru poate fi socotit de aceea un bun început de drum. Exemplul nostru poate fi urmat, pentru că, așa cum spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, pornind de la caracterul umanist al socialismului, al politicii partidului nostru, al însuși felului de a fi al poporului român, am ajuns la concluzia că trebuie să facem ceva, să acționăm cît de puțin, atît cît stă în puterile noastre, și să demonstrăm voința de pace. De aceea, am ajuns la concluzia că trebuie să reducem cheltuielile militare și armamentele, în numele poporului, al generațiilor de azi și de mîine, al copiilor patriei noastre, al copiilor întregii lumi !

Trebuie să facem, trebuie făcut ceva ! — iată ideea forță care izvorăște dintr-o mare grijă și înțelegere față de soarta umanității, a libertății

şi independenţei patriei, a viitorului poporului şi naţiunii noastre. Trebuie să facem, trebuie făcut ceva — şi în această convingere întemeiată pe realitatea ca şi pe idealurile pe care le slujim a izvorît acest prim exemplu al măsurilor şi paşilor concreţi către edificarea unui adevărat program al păcii. Este timpul faptelor şi în acest fel România şi-a spus cuvîntul. „Înţelegem că măsurile pe care le ia România nu pot schimba cursul de înarmare, dar am ajuns la concluzia că pot exercita o influenţă şi pot demonstra; spune preşedintele, că trebuie — pornind de la răspunderea faţă de viitorul popoarelor, al tineretului, al copiilor — să se treacă la dezarmare, să se treacă de la declaraţii la fapte".

Votul unanim dat în cadrul referendumului încunună nu numai gîndul şi ideea de pace, normele şi principiile acesteia, ci şi voinţa, puterea de a le transforma în faptă, în conduită de muncă şi viaţă, în responsabilitate faţă de noi înşine, faţă de destinul nostru şi al lumii întregi. Coborîtă din imperiul declaraţiilor, pacea străluceşte şi poate străluci cu mult mai reală şi mai exactă printre oameni, în relaţiile dintre ţări, în respectul faţă de contribuţia tuturor naţiunilor la cauza progresului şi civilizaţiei, în respectul faţă de cauza libertăţii, a independenţei şi suveranităţii fiecărui popor.

LUMEA ACESTUI DA!

Lumea acestui DA unanim dat păcii, muncii şi vieţii rămîne să semnifice pentru noi şi un sentiment istoric deosebit, acela al unităţii şi unirii prin care existăm. S-a petrecut referendumul cu puţin timp înaintea unei sărbători scumpe inimii şi conştiinţei noastre, aceea a Marii Uniri. Tot astfel atunci, în urma luptei eroice pentru întregirea neamului, s-a rostit un DA al conştiinţei apartenenţei la aceeaşi matcă şi ţara şi-a văzut realizat un vis nepieritor. Astfel, şi acum, dintr-un sentiment adînc şi nepieritor a izvorît acest DA, dintr-o cuprindere care este a fiinţei înseşi a ţării, ştiindu-se condusă cu strălucire şi ridicată pe cele mai înalte culmi ale existenţei sale, într-o epocă de împliniri fără precedent. Într-o epocă în care, erou între eroii neamului, cel mai iubit şi mai cutezător fiu al său binemerită de la noi toţi şi de la conştiinţa însăşi a lumii titlul şi consacrarea de Erou al Păcii.

Luceafărul

O LUME A PĂCII

Un factor al securităţii mondiale

SECURITATEA EUROPEANĂ ÎN EPOCA MODERNĂ

Securitatea europeană — cu cele două componente ale sale, securitatea individuală şi securitatea colectivă — a început să devină „o problemă practică" a vieţii politice a continentului după primul război mondial cînd statele, confruntate cu experienţa tragică a unui conflict de proporţii continentale, simţeau nevoia unor măsuri de protecţie împotriva pericolelor anunţate de norii întunecaţi ai forţelor malefice, fascismul, în primul rînd, ce ameninţau orizontul omenirii. Pentru ţările mici şi mijlocii această necesitate era vitală şi ele au fost acelea care au căutat cu febrilitate soluţii de securitate în stare să pună stavilă politicii „echilibrului de forţe" sau „concernului european" propagate asiduu de marile puteri pentru propulsarea intereselor lor vizînd dobîndirea supremaţiei militare şi economice pe continent, revendicări teritoriale după „legea celui mai tare". Ne aflăm încă în perioada cînd nu exista o concepţie bine închegată asupra modului în care poate fi asigurată securitatea statelor.

Un moment important în istoria relaţiilor interstate îl reprezintă crearea Ligii Naţiunilor (Societatea Naţiunilor) prin Tratatul de pace de la Versailles (28 iunie 1919) avînd ca scop „dezvoltarea cooperării între popoare, garantarea păcii şi securităţii internaţionale". România se număra printre statele fondatoare, iar reprezentantul său, ilustrul diplomat Nicolae Titulescu, a fost ales de două ori preşedinte al Adunării Ligii. Principalul document care a stat la baza organizării şi activităţii Ligii, Pactul Ligii Naţiunilor (1920), înscrie pentru prima oară într-un act juridic internaţional principiul securităţii colective. Totuşi, mecanismul de securitate al Ligii, reflectînd compromisul realizat între interesele atît de contradictorii ale marilor puteri imperialiste, prezenta încă numeroase lacune, cea mai importantă dintre acestea fiind menţinerea posibilităţii recurgerii la război ca mijloc de reglementare a diferendelor dintre state. Unele formulări echivoce ale Pactului au creat posibilitatea neaplicării prevederilor privind sancţiunile militare şi economice, iar interpretarea diferită, uneori cu rea credinţă, de către unele state ale Consiliului Ligii — organ în sarcina căruia cădea stabilirea răspunderii agresorului şi recomandarea măsurilor colective de sancţionare a acestuia — a dus deseori la paralizarea activităţii Ligii şi Consiliului său.

NICOLAE TITULESCU — UN ARHITECT AL SECURITĂŢII ŞI PĂCII

În perioada dintre cele două războaie mondiale, România a avut, prin diplomatul şi omul politic de reputaţie internaţională, Nicolae Titulescu, un rol de prim ordin în căutarea şi susţinerea unor soluţii care să prezerve pacea şi să asigure securitatea tuturor statelor europene, cu precădere a celor mici şi mijlocii, primele ameninţate de politica agresivă a „celor mari". Nicolae Titulescu era un împătimit al ideii că promovarea unui sistem de securitate colectivă în Europa constituia singurul mijloc eficace de a pune stavilă ameninţării agresiunii

ROMANIA
CEAUSESCU
PACE

fasciste, iar prodigioasa sa activitate diplomatică a legat numele României de cele mai importante acțiuni întreprinse în această direcție în deceniul al treilea și concretizată în numeroase instrumente internaționale. Amintesc aici acordurile multilaterale care au stat la baza Micii Înțelegerii (1920—1938) și Înțelegerii Balcanice (1934—1940).

Preocupat ca nimeni altul de consolidarea Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice ca factori ai păcii și securității în Europa, Nicolae Titulescu întreprinde un turneu diplomatic european, prilej de a-și susține în discuțiile cu factori politici și ziariști concepția sa asupra securității care „trebuie să fie preventivă, iar nu represivă" și „eliberind națiunile de grija frontierelor lor" să permită acestora „să se dedea în liniște muncii creatoare, care singură poate să permită Lumii să iasă din criza generală care s-a abătut asupra ei". La sfîrșitul turneului, într-un interviu acordat presei din Belgrad la 17 iunie 1928, ilustrul diplomat român afirma : „Pacea este o necesitate absolută pentru Europa întreagă. Această necesitate este realizată de către toate națiunile conștiente de transformările produse de război și urmările sale, și de către nevoia imperioasă de a fi pregătiți oricînd, pentru a rezista unei dezorganizări vătămătoare pentru toți, printr-o muncă neîntreruptă de reclădire" (subl. ns.).

Doi ani mai tîrziu, ani de susținută muncă în slujba intereselor României și păcii pe continent, Nicolae Titulescu își dezvolta ideile privind „progresul păcii" într-o conferință ținută la Universitatea din Cambridge, 19 noiembrie 1930. Cu un acut simț al realităților politice, el arăta că „Dezarmarea, sau mai curînd, pentru a întrebuința expresia tehnică corectă : limitarea armamentelor, este o absolută necesitate a păcii". Titulescu găsea argumente pertinente pentru a combate pe cei care alimentau controversa sterilă : trebuie ca securitatea să preceadă dezarmarea sau ca dezarmarea să preceadă securitatea ? El considera, pe bună dreptate, că soluția trebuie căutată „în domeniul faptelor", arătînd că chiar în conceptul vechi de securitate, bazat pe înarmare, sub aripa mult citatei expresii latine „Si vis pacem, para bellum" (cine vrea pace, să se pregătească de război), „există o elasticitate care nu poate fi negată" și că „un stat e tot atît de bine înarmat cu atît la sută în plus sau în minus". Diplomatul român susține că utilizarea acestei „elasticități" trebuie să se facă „în interesul contracțiunii" (subl. ns.), ceea ce ar constitui o „primă etapă", „un început", condiție sine qua non a oricărui proces de dezarmare. Avem în ideea „contracțiunii" a lui Titulescu o soluție ce-și păstrează nealterată valabilitatea și astăzi, unele dintre propunerile prezentate de țara noastră forumurilor consacrate securității și dezarmării în Europa, în anii noștri, constituind

Demonstrație a femeilor britanice în fața bazei Greenham Common împotriva instalării armelor nucleare

tocmai astfel de „etape", de „începuturi" ale unui proces ce se anunță anevoios și de lungă durată.

Nicolae Titulescu, așa cum am arătat mai sus, a pledat cu energie și elocință pentru completarea și armonizarea Pactului Ligii Națiunilor cu alte instrumente juridice, în special Pactul Briand-Kellog (27 august 1928) prin care se renunța la război ca instrument al politicii naționale și era condamnată recurgerea la război pentru rezolvarea conflictelor internaționale.

Eforturile pentru instaurarea securității europene în perioada interbelică au rămas însă infructuoase. În înfruntarea cu puterile fasciste, Liga Națiunilor s-a dovedit neputincioasă, iar apelurile repetate ale unor politicieni lucizi, precum Nicolae Titulescu, la acțiuni concertate ale tuturor statelor pentru realizarea dezarmării și securității individuale și colective n-au dat roadele așteptate. Edificiul securității n-a putut fi ridicat la timp. Între cauzele complexe care i-au minat construcția se cer amintite puternicele contradicții interimperialiste, politicile conciliante față de statele agresoare, abandonarea statelor mici și mijlocii pentru interese ținînd de prezervarea imperiilor coloniale.

INSTITUȚIA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE DUPĂ CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

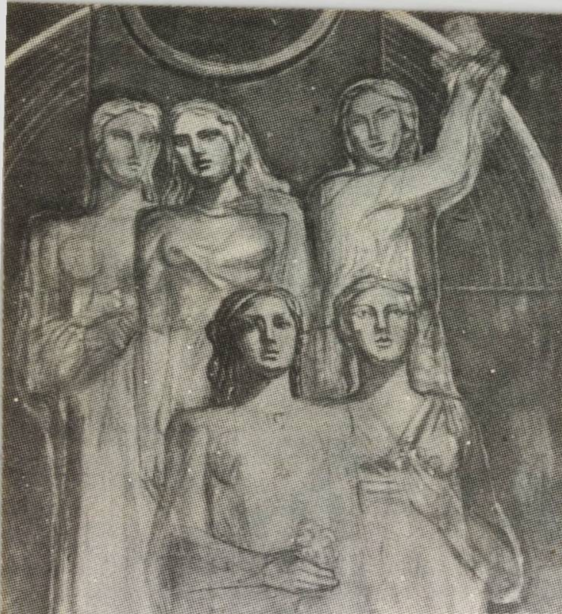
Construirea unui sistem de securitate internațională eficient s-a aflat în centrul preocupărilor statelor după cel de-al doilea război mondial, găsindu-și consacrarea în cel mai important document internațional al epocii noastre — Carta Organizației Națiunilor Unite (24 octombrie 1945), document care marchează o nouă etapă în dezvoltarea normelor de conviețuire a statelor destinate să servească pacea și securitatea popoarelor. Securitatea internațională este văzută ca un țel suprem al Națiunilor Unite și a fost concepută ca un mod de organizare a relațiilor internaționale din sfera cărora forța și amenințarea cu forța au fost excluse : „Toți membrii organizației — se arată în art. 2, par. 4 din Cartă — se vor abține, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite". Carta O.N.U. consacră și alte norme și principii fundamentale ale relațiilor dintre state, concepute într-un sistem unitar, într-un raport de interconexiune, a căror aplicare cu scrupulozitate și bună credință ar fi de natură să asigure pacea și securitatea pe planeta noastră.

Analiza sistemului de securitate internațională instituit prin Carta O.N.U. îngăduie precizarea raportului dintre securitatea europeană și securitatea mondială, un raport de strînsă interdependență. România sublinia acest fapt în răspunsul la scrisoarea secretarului general al O.N.U. referitoare la îndeplinirea Declarației asupra întăririi securității internaționale din 1 februarie 1971 : Guvernul român desfășoară o activitate susținută pentru normalizarea relațiilor și dezvoltarea colaborării între statele Europei, pentru înfăptuirea securității pe continent și dorește să contribuie la realizarea în Europa a unor astfel de relații între state care să excludă folosirea forței sau amenințării cu forța, să asigure dezvoltarea liberă a schimburilor economice, științifice și culturale, pentru ca acest continent să fie transformat într-un continent al păcii și colaborării pașnice. În concepția guvernului român, înfăptuirea securității în Europa reclamă, de asemenea, realizarea unor măsuri eficiente de destindere militară și dezarmare pe plan european."

CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI, A PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU LA FUNDAMENTAREA ȘI PROPAGAREA NOULUI CONCEPT DE SECURITATE EUROPEANĂ

România, președintele Nicolae Ceaușescu au desfășurat o laborioasă și susținută activitate pentru fundamentarea din punct de vedere teoretic a noului concept de securitate europeană ca și pentru propagarea și transpunerea sa în viața politică a continentului. Încă din anul 1970, adresîndu-se participanților la cel de-al doilea colocviu științific organizat la București de Asociația de drept internațional și relații internaționale din România, președintele Nicolae Ceaușescu prezintă o definiție ce-și păstrează întru totul valabilitatea și azi: „Securitatea europeană reclamă, după convingerea noastră, un sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor, precum și măsuri concrete de natură să ducă la excluderea forței din relațiile internaționale, să ofere tu-

„Marşul păcii" — tablou de G. Mermeze

turor ţărilor garanţii depline că se află la adăpost de orice act de agresiune". Definiţia citată a fost apreciată ca fiind cea mai completă dimensionare a conceptului modern de securitate europeană. Ea cuprinde elementele fundamentale ale concepţiei româneşti asupra securităţii europene, categoriile de sistem de securitate, angajamente asumate de către statele participante, măsuri care să facă imposibilă recurgerea la forţă sau la ameninţarea cu forţa, garanţii că ţările europene vor fi la adăpost de orice act de agresiune.

România a avut, de la bun început, conştiinţa necesităţii statornicirii unor relaţii noi între statele europene, corespunzătoare noilor realităţi politice instaurate în perioada postbelică, a întrevăzut importanţa istorică pe care ar avea-o realizarea acestei năzuinţe de veacuri a popoarelor europene şi, convinsă de existenţa unor reale posibilităţi de transformare a Europei într-un continent al păcii şi securităţii, a acţionat cu hotărîre şi perseverenţă în această direcţie.

Probarea vocaţiei europene a politicii sale externe, România a făcut-o manifestîndu-se ca una dintre cele mai active ţări în pregătirea şi convocarea Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa (august 1975), care a adoptat Actul final de la Helsinki, considerat o „Cartă" a noilor relaţii general-europene. Pe bună dreptate, iniţiativele Republicii Socialiste România sînt citate între elementele principale ale politicii de destindere care a precedat Conferinţa pentru securitate şi cooperare în Europa (C.S.C.E.) şi a cărei încununare poate fi socotită însăşi convocarea conferinţei. Alături de celelalte state socialiste europene, România a participat activ la elaborarea Declaraţiei cu privire la întărirea păcii şi securităţii în Europa de la Bucureşti, din 6 iulie 1966, document care a avut meritul de a fi mers mai departe decît avansarea ideii unei conferinţe a statelor de pe continent, idee vehiculată şi înainte de publicarea Declaraţiei, propunînd principii şi obiective concrete care au generat dezbateri în cercuri politice, inclusiv în cercuri guvernamentale. Acestea au început să fie preocupate de problemele securităţii şi cooperării europene, vădindu-şi dorinţa expresă de a căuta, prin negocieri şi discuţii, soluţii realiste problemelor în suspensie, de a-şi fundamenta relaţii interstatale pe baze noi, din care să fie exclusă folosirea forţei şi a ameninţării cu forţa, prevalente fiind relaţiile de cooperare pe baza respectului reciproc al suveranităţii şi independenţei naţionale, neamestecului în afacerile interne, avantajului reciproc.

După o îndelungată perioadă în care dominase „strategia divizării Europei", Declaraţia de la Bucureşti a constituit un determinant al propagării şi activării ideilor cooperării şi securităţii. Putem afirma acum, după douăzeci de ani de la adoptarea acestui important document, că forţa sa de iradiere s-a datorat, pe de o parte, analizei multilaterale, obiective a realităţilor politice existente pe continent în acel moment istoric, iar, pe de altă parte, faptului că obiectivele sale corespundeau intereselor tuturor popoarelor europene, imperativelor consolidării păcii şi securităţii în Europa. Împreună cu alte documente comune ale statelor socialiste europene adoptate ulterior, Budapesta, 17 martie 1969, Praga, 31 octombrie 1969, Budapesta, 22 iunie 1970, Berlin, 2 decembrie 1970, Praga, 26 ianuarie 1972, iniţiativele lansate din capitala ţării noastre au fost considerate între cele mai semnificative pentru asigurarea păcii şi securităţii europene din perioada postbelică de pînă atunci.

DEZARMAREA — ELEMENT INDISOLUBIL AL UNUI SISTEM DE SECURITATE EUROPEANĂ

Încă din faza premergătoare Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa, conceptul românesc punea accent pe dimensiunea militară a securităţii, considerînd-o fundamentală pentru procesul C.S.C.E. Într-adevăr, cum susţinea ţara noastră, nu poate fi vorba de asigurarea unei securităţi trainice pe continentul european fără adoptarea unor măsuri hotărîte şi concrete în domeniul militar.

Domeniul militar nu este numai un aspect fundamental al securităţii europene, ci şi unul foarte complex şi controversat, el tinzînd, după unii autori, către o anume „independenţă" faţă de factorii politici, revendicîndu-şi „legi" proprii de dezvoltare în funcţie de „logica militară", absorbind părţi însemnate din bugetele statelor, forţe umane şi ştiinţifice din ce în ce mai numeroase, extinzîndu-şi aria de acţiune nu numai pe vaste zone ale globului, ci penetrînd şi în spaţiul extraterestru şi ţinînd sub o permanentă ameninţare întreaga omenire, chiar însăşi viaţa planetei.

SECURITATEA ÎN ERA NUCLEARĂ

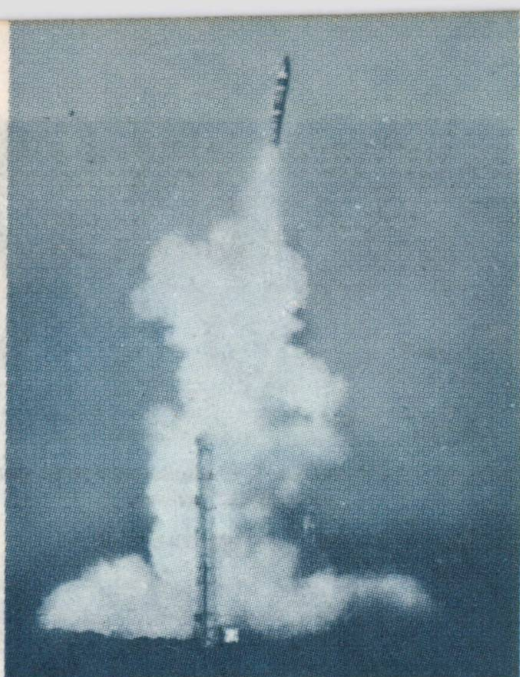

În minţile planificatorilor militari, conceptul de securitate a extrapolat, odată cu era nucleară, de la apărarea graniţelor proprii la „strategii globale“ clamînd drept „zone de securitate“ regiuni întregi aflate la mii de kilometri de graniţele statelor naţionale. Mai mult decît atît. Departe de a contribui la menţinerea păcii, acumularea, fără precedent istoric, de arme, cu deosebire cele nucleare (Europa situîndu-se la „cea mai înaltă cotă“, în această privinţă) tinde să conducă la dispariţia clasicei distincţii dintre „război“ şi „pace“, „exigenţele“ planificatorilor nucleari revendicînd o „permanentizare a mobilizării maxime a potenţialelor militare ale statelor“, îndeosebi a celor mari. Argumente irefutabile împotriva unor asemenea concepţii, rezultate din analiza complicatului mecanism al „sistemului nuclear“ ce domină lumea şi Europa de peste 40 de ani, am găsit într-o recentă lucrare, „Nuclear Battlefields“ (Cîmpurile de luptă nucleare) a doi cunoscuţi specialişti americani, William M. Arkin şi Richard W. Fieldhouse. Ei condamnă „retorica“ planificatorilor nucleari care, pentru a disimula adevărata faţă a lucrurilor şi gravitatea lor, ca şi efectele devastatoare ale unui război nuclear, au lansat şi susţin teorii precum cea a „celui mai rău caz“, reclamînd o ripostă masivă, implicînd ţinte numeroase şi diverse, inclusiv centre economice şi industriale, civile, precum şi cereri tot mai mari de arme din ce în ce mai distrugătoare. Alte doctrine ca „răspunsul flexibil“, pledînd doar în teorie pentru o „mai mare reţinere“ în cazul unui conflict nuclear, ca şi cea a „ferestrei de vulnerabilitate“, clamînd necesitatea evitării rămînerii în urmă în cursa înarmărilor nucleare, contribuie, de asemenea, la dezvoltarea şi perfecţionarea celor mai distrugătoare arme şi aşa suficiente să transforme planeta noastră într-un pustiu.

Un substanţial capitol al lucrării citate este consacrat Europei, continentul cu cea mai mare densitate de armament nuclear şi care constituie „obiectul“ celor mai discutate scenarii pentru un război purtat cu arme nucleare, scenarii ce pornesc de la scopuri de supremaţie militară şi nu de securitate. Cu cele peste 9 000 de încărcături nucleare desfăşurate în Europa, la care se adaugă încărcăturile nucleare amplasate pe nave aflate în apele adiacente continentului, obţinem fantasticul total de o treime (!) din arsenalele nucleare ale lumii contemporane.

Să ne oprim şi la o altă caracteristică a situaţiei militare a Europei pusă în lumină de autori — integrarea puternică a armamentului nuclear în structura blocurilor, ceea ce ar face, în opinia experţilor, ca orice conflict să se transforme rapid într-unul nuclear. Către o asemenea concluzie îngrijorătoare converg şi aprecierile strategiilor potrivit cărora, în cazul unui conflict militar în Europa, armele nucleare ar fi folosite atît pentru scopuri ofensive (împotriva unor obiective greu de atins şi distrus cu arme clasice şi considerate de primă importanţă), cît şi defensive (pentru stoparea unui atac masiv cu forţe clasice).

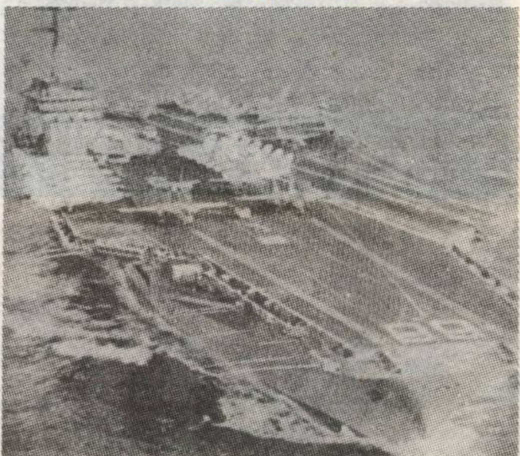
Nu în ultimul rînd, cei doi autori consideră că, în fapt, teatrul de luptă european se extinde de la Pacific pînă în ţările Lumii a treia,

Testarea rachetei M.X. — una dintre cele mai distructive arme din arsenalul nuclear al S.U.A.

Avion de asalt A-10 (S.U.A.) avînd la bord rachete şi bombe

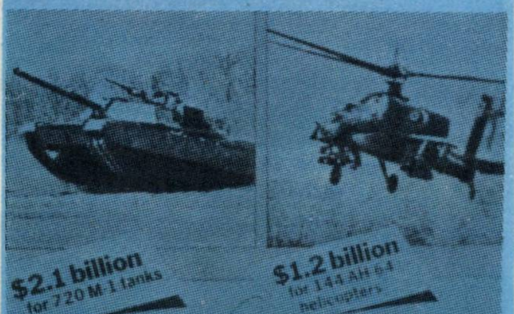
Una dintre cele mai mari nave atomice purtătoare de avioane ale S.U.A. avînd la bord armament nuclear

Miliarde de dolari vor fi cheltuite numai pentru „necesităţile" aviaţiei

Tancuri şi nave din ce în ce mai moderne şi mai costisitoare

Investiţii din ce în ce mai mari pentru achiziţionarea de armament nuclear

şi un război nuclear, implicînd Europa, ar putea izbucni în oricare punct mai puţin stabil al acestei întinse arii.

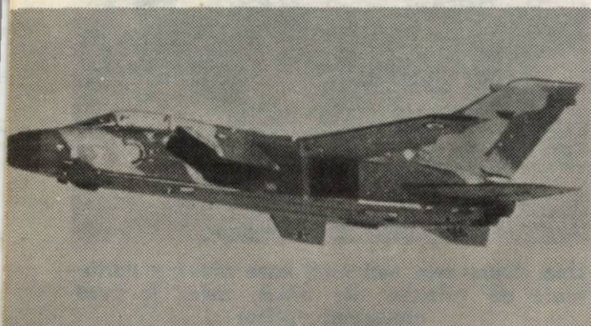
În faţa unor asemenea realităţi îngrijorătoare, apelurile hotărîte, perseverente, ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu la oprirea cursei înarmărilor, a trecerii la dezarmare şi, în primul rînd, la dezarmarea nucleară — considerate a fi „problema fundamentală a epocii noastre", capătă o rezonanţă adîncă şi o semnificaţie ce nu poate fi ignorată.

SECURITATEA EUROPEI – FACTOR AL SECURITĂŢII MONDIALE

România, preşedintele Nicolae Ceauşescu au acordat şi acordă o însemnătate primordială atît situaţiei existente pe continent, cît şi rolului şi răspunderii Europei în soluţionarea problemelor grave din viaţa internaţională, direct proporţională cu ponderea sa militară, politică, economică, tehnico-ştiinţifică şi culturală şi cu condiţia sa de factor important al dezarmării nucleare. Într-un spirit lucid, adînc marcat de preocuparea pentru destinul Europei, România a analizat totdeauna cu obiectivitate realităţile îngrijorătoare, mai cu seamă pe plan militar, cu care se confruntă continentul, pe solul căruia se găsesc cele mai mari cantităţi de arme nucleare, chimice şi clasice şi dispozitivele armate ale celor două alianţe militare majore ale lumii — N.A.T.O. şi Tratatul de la Varşovia.

Nu poate să nu stîrnească o vie îngrijorare faptul că statelor europene, împreună cu S.U.A. şi Canada, le revin 80 la sută din totalul cheltuielilor militare mondiale, adică circa 800 de miliarde de dolari ! Popoarele europene se află sub ameninţarea permanentă, de maximă anvergură, a armelor nucleare instalate sau în curs de instalare în Europa şi spectrul cumplit conturat de concentrarea celei mai mari părţi a arsenalelor nucleare mondiale în spaţiul european sau vizînd continentul nostru. Orice conflict declanşat în Europa şi care ar degenera într-unul nuclear ar avea repercusiuni ireparabile nu numai la scara continentului, ci şi la cea a întregului glob.

Avionul „multifuncţional" – Tornado F 2 din dotarea forţelor aeriene ale N.A.T.O. (jos, stînga) ● Distrugătorul american Buchanan în căutarea unui post de acostare (jos, dreapta)

Toate aceste realități dramatice, evidențiate în mod repetat și ferm de președintele Nicolae Ceaușescu, îndreptățesc și dau greutate noii chemări adresată de la înalta tribună a Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, tuturor statelor europene, S.U.A. și Canadei, de a acționa cu întreaga hotărîre, mai activ, pentru o conlucrare mai strînsă în soluționarea problemelor securității, dezarmării și păcii, ca și ale dezvoltării economice și sociale. Subliniind marea răspundere ce incumbă guvernelor statelor europene în fața popoarelor lor și a întregii lumi, România consideră că este de datoria acestora să întărească colaborarea și unitatea, căci, numai unită, Europa va putea juca un rol mai important în găsirea unor soluții pozitive problemelor complexe ce grevează viața internațională, conducînd către instaurarea unei păci durabile pe continent și în lume.

Amplă demonstrație pentru pace la Paris

Ilustrații de Sabin Ștefănuță

Rachetă „Cruise" cu rază medie de acțiune din dotarea forțelor N.A.T.O. ● Bombardierul strategic B 1 B cu rază de acțiune pînă la 12 000 km

O RAZĂ DE LUMINĂ PE CERUL EUROPEI

Ş firşitul anului politic 1986, declarat de O.N.U. Anul Internaţional al Păcii, a fost marcat de o serie de evenimente de o certă semnificaţie pentru manifestarea voinţei politice a statelor de dinamizare şi concretizare a procesului de edificare a unui sistem trainic de securitate şi cooperare în Europa — una dintre preocupările majore ale politicii externe ale României socialiste, ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu, neobosit promotor al unor ţeluri vitale pentru viitorul continentului şi al omenirii, în ansamblu.

Un eveniment major a reprezentat încheierea cu succes a primei faze a Conferinţei pentru măsuri de încredere şi securitate şi pentru dezarmare în Europa de la Stockholm, eveniment politic major, apreciat de preşedintele României cu o inspirată şi plastică formulare — ca ivirea unei raze de lumină în această situaţie internaţională gravă, ca o demonstraţie că înţelegerea între state este posibilă. Documentele foarte importante, adoptate de Conferinţa de la

Costisitorul avion F/A—18, unul dintre cele mai noi şi sofisticate aparate ale flotei aeriene a S.U.A., în cursul testărilor

SÎNT[illegible] REALIST[illegible]

Î ntîlnirea la nivel [illegible] americană de la R[illegible] octombrie 1986, înc[illegible] rezultate concrete, a[illegible] cu acuitate, problem[illegible] căutării unor soluţii [illegible] eficiente, problemelor [illegible] şi dezarmării. În ace[illegible] România consideră că ar av[illegible] mare însemnătate realizarea unei înţelegeri î[illegible]tre ţările Tratatului de la Varşovia şi ţările N.A.T.O. şi intensificarea eforturilor acestor ţări pentru înfăptuirea securităţii, dezarmării şi păcii în Europa.

Abordînd într-un mod realist cele discutate la întîlnirea din Islanda, poziţiile apropiate în problemele rachetelor cu rază medie de acţiune din Europa, România consideră că este necesar să se continue negocierile pentru încheierea, în cel mai scurt timp, a unui acord privind oprirea amplasării rachetelor de acest tip în Europa şi retragerea celor existente şi, apoi, să asigure, pe baza tratativelor, — la care să participe ţările celor două alianţe — eliminarea definitivă a armelor nucleare de pe continentul nostru.

Una dintre concluziile care se pot desprinde pentru viitor din analiza a ceea ce se cunoaşte despre întîlnirea din Islanda este aceea că toate statele nucleare trebuie să renunţe la concepţia perimată după care armele nucleare întăresc capacitatea de apărare, de securitate şi contribuie la menţinerea păcii.

În concepţia României socialiste, dezarmarea în Europa trebuie să includă şi o reducere radicală a armamentelor convenţionale, în aşa fel încît, pînă în anul 2000, să se realizeze o reducere cu cel puţin 50 la sută a armamentelor,

Ţările vest-europene cheltuiesc sume considerabile pentru modernizarea armamentului clasic. În fotografie un tanc „Leopard 2" produs în R.F.G. ● Crucişătorul american New-Jersey, reactivat şi dotat cu rachete

Destin

Nu am rîvnit la dreptul nimănui
Noi am trăit din truda şi nevoia noastră
O altă mai inaltă cinste nu-i
Sub streaşina-nstelărilor, albastră.

Am dat la toţi, şi buni şi răi, chiar dacă
N-a prisosit din ce ni s-a luat
Căci nu acel ce sfruntător se-mbracă-n
Armuri teribile, şi-adună, e bogat,

Ci cel care se dăruie şi tace
Pentru statornica, — a Libertăţii Pace
Cel care dă cu drag şi nu aşteaptă
Decît doar înţelegerea cea dreaptă.

Ca pasărea măiastră din poveste
Chemarea mea peste vremelnicii şi peste
A vremilor sminteală ea veghează
Spre dincolo de margini, în Amiază.

Teohar Mihadaş

●

Nimbări

Sînt linişti şi-i lumină ca-n cristale,
bat orele in ritm de inimi, lin.
Din cele patru roze cardinale
visează veacl ramuri de măslin.

Zvicnesc, pe zare, nimburi de columbe
ţinînd pămintu-n echilibru pur
acolo unde soarele irumpe
la mările de marmură şi-azur.

Lungi fluvii desfăşoară steaguri albe
prin ţarinile lui brumar in jos
pe unde brazda blîndă ca un fald en-
bunăvestirea spicului mănos.

E-o pace-n irizată decantare,
plimbată-n sunet şi-n coloraturi
şi-n auritul semn de exclamare
ritmat de milioanele de guri.

Ecuator de miini rotind veriga
inelul, aura- cu veacu-n rind,
de parcă hora de la Frumuşica
sen-vîrte-n jurul lumii, jubilînd.

Alexandru Andriţoiu

Imn de iubire

Patria e zîmbet de copil
Şi surisul mamei fericite.
E azurul limpezit de trii,
Alb noian de vise inflorite.

Zbor suprem de gînd şi porumbei
Înălţat din sufletele noastre,
E al Păcii pămintesc temei
Împotriva marilor dezastre.

Ea e crezul vieţii neînfrinte,
Doinele ce-n veacuri au izvoare,
Limba ce-o vorbin pe-acest pămînt
Cu belşug de irizări stelare.

Ne e veşnic anotimp bogat
Peste glii de fapte in rodire,
Iar in inimi dor neegalat
Pentru calde imnuri de iubire.

Constantin Atomii

600 DE ANI DE LA URCAREA PE TRON A MARELUI VOIEVOD MIRCEA CEL MARE

VICTORIA ROMÂNEASCĂ DE LA ROVINE

17 MAI 1395

DATARE, DESFĂŞURARE, IMPORTANŢA INTERNAŢIONALĂ

Bătălia de la Rovine – Stampă în colecția B.A.R.S.R.

Cunoaștem cu toții cuvintele marelui învățat Miron Costin, care este de fapt întîiul nostru istoric în deplina accepțiune a termenului : „Toate lucrurile, dacă să încep a spune din ceputul său, mai lesne să înțăleg."[1]) Vom începe deci și noi prin a răspunde la întrebarea : cum s-a ajuns ca pentru bătălia de la Rovine să avem două date — 10 octombrie 1394 și 17 mai 1395 ?

În anul 1877, Bogdan Petriceicu Hasdeu, ocupîndu-se de Originile Craiovei[2]) a descoperit cu bucurie în scrierile italienilor Luccari și Mauro Orbini[3]) știrea — de altfel neîntemeiată — potrivit căreia numele orașului ar veni de la vestitul erou al eposului sud-dunărean Marko Kralevici, cel ce-l însoțise — împreună cu Constantin Dejanovici (Dragaș) și Ștefan Lazarevici — pe sultanul Baiazid I în campania sa contra Țării Românești și-și găsise moartea, după cum spun cronicile sîrbești și Viața lui Ștefan Lazarevici de Konstantin Kostenețki, în lupta cruntă dintre români și otomani. După Luccari și Orbini această luptă s-ar fi dat lîngă Craiova și, murind acolo Marko Kralevici, localitatea i-ar fi preluat numele.

Informația celor doi a dat prilejul lui Hasdeu să lege figura marelui domn de istoria orașului oltean, paragraful respectiv din articolul său numindu-se Mircea cel Mare în fața Craiovei. Nici Orbini și nici Luccari nu dădeau însă data bătăliei, iar cronicile sîrbești mai vechi, ca și Viața lui Ștefan Lazarevici, menționează numai anul 6903 — după cronologia bizantină —, ceea ce înseamnă intervalul cuprins între 1 septembrie 1394 și 31 august 1395 (știut fiind că anul bizantin începe la 1 septembrie). Geniul lui B.P. Hasdeu a găsit imediat soluția pentru a stabili cu precizie data : în cronicile sîrbești, ca și în amintita biografie, se spune limpede că în lupta de la „rovini" (na rovinah) au murit atît Marko Kralevici, cît și Constantin Dragaș. Or, ziua morții acestuia din urmă este trecută într-un izvor contemporan : Tipiconul lui Romanov de la mănăstirea Hilandar, editat de Fr. Miklosich și apoi de V. Jagić. Este 17 mai, fără an. Călăuzindu-se după cronicile sîrbești și după Viața lui Ștefan Lazarevici, încă Miklosich a stabilit că anul nu poate fi decît 1395, deci — a tras concluzia Hasdeu — bătălia s-a dat la 17 mai 1395. Așa s-a ajuns la prima datare.

Cu un an înainte apăruse la Praga, în versiunea germană care va face autoritate internațională, Istoria bulgarilor scrisă de istoricul ceh Constantin Josef Jireček. Dorind să lămurească evenimentele ce au precedat moartea țarului bulgar Ivan Șișman, el se ocupă și de expediția sultanului Baiazid în Țara Românească și utilizează, pentru prima oară, o variantă mai tîrzie a cronicilor sîrbești în care se găsea nu numai anul 6903, ci și data de 10 octombrie[4]). Ca urmare, el vorbește de expediția „din toamnă" a lui Baiazid și datează bătălia decisivă la 10 octombrie 1394. Așa a apărut cea de-a doua datare.

Dacă urmărim, în perspectiva unui secol ce a trecut de atunci, care a fost soarta fiecărei dintre aceste două date, vom constata o deosebire esențială : în timp ce pentru data de 17 mai 1395 au apărut noi dovezi documentare, pînă la aceea,

„Marele Voievod Mircea cel Mare" — sculptură de Paul Vasilescu

decisivă, ivită chiar în zilele aniversării celor 600 de ani de la urcarea pe tron a lui Mircea cel Mare. În schimb, pentru 10 octombrie 1394 nu s-a adus nici un argument, ba dimpotrivă, valoarea documentară a variantei respective a cronicilor sîrbești a fost serios zdruncinată, ca să nu zicem anulată de către istoricul sîrb George Spasoievič Radojičić[6]).

De ce atunci majoritatea istoricilor noștri de autoritate — începînd cu Nicolae Iorga și Dimitrie Onciul, și încheind cu C.C. Giurescu și P.P. Panaitescu — au optat pentru 10 octombrie 1394 și nu pentru datarea propusă de Hasdeu? Tocmai fiindcă cel ce o propusese a fost Hasdeu! Uneori motive de ordin subiectiv pot determina opțiuni științifice foarte importante și este exact cazul de față. Prietenia Iorga-Jireček, ca și binecunoscuta concurență, transformată în conflict personal, Iorga-Hasdeu, la care trebuie adăugate opoziția dintre Junimea — al cărui reprezentant de seamă a fost Onciul — și părintele Istoriei critice, ca și înrudirea dintre I. Bogdan și cel mai mare istoric al românilor, N. Iorga, sînt tot atîtea motive care și-au avut partea lor în a influența opiniile tuturor celor de mai sus, ca și ale altora necitați aici. Cînd patimile s-au stins, numele încărcate de autoritate științifică ale lui Onciul, Iorga și Bogdan dăduseră deja greutate datei de 10 octombrie 1394, transformînd-o într-o adevărată dogmă istoriografică, față de care nimeni, în istoriografia noastră veche, nu s-a mai simțit capabil să-i opună argumente viabile. Cu o singură excepție: Constantin Litzica.

De formație bizantinolog, C. Litzica aduce, în anul 1901, un document de mare greutate în sprijinul datei propuse de Hasdeu[3]). Este vorba de dania făcută mănăstirii Petra din Constantinopol de către împăratul bizantin Manuel II Paleologul și soția sa Elena, fiica despotului Constantin Dragaș. În acest act se afirmă că monahii trebuie să comemoreze amintirea defunctului Constantin Dragas prin patru slujbe: două imediat, „ca de 40 de zile și de 3 luni, iar celelalte două pe viitor, la timpul de 6 și 9 luni de la moartea lui." Datînd din octombrie 1395, documentul dovedește cu certitudine că în acel moment nu trecuseră încă 6 luni de la moartea lui Constantin, dar se împliniseră trei, fapt ce infirmă categoric data de 10 octombrie 1394 și o confirmă pe cea de 17 mai 1395. Deși Nicolae Iorga a replicat prompt, încercînd să șteargă efectul demonstrației lui Litzica și să-l minimalizeze pe autor,[7]) replica sa a fost și rămîne ineficientă, după cum nu l-a putut convinge pe un om, totuși foarte serios, cum era Dimitrie Onciul. Acesta din urmă n-a mai găsit decît o singură soluție, dată ca explicație, pentru a salva data de 10 octombrie 1394: a împărțit, pur și simplu, în două bătălia de la Rovine și a emis teoria că, de fapt, a fost un război care a durat din toamna lui 1394 pînă în primăvara lui 1395, și că în decursul său au avut loc două bătălii: una la 10 octombrie 1394, cînd a murit Marko Kralevici, și alta la 17 mai 1395, cînd a murit Constantin Dragaș.

Pe ce se baza D. Onciul cînd opera această diviziune, făcînd dintr-o singură bătălie, atestată ca atare de absolut toate izvoarele, două bătălii? Pe nimic! Dimpotrivă. El contrazicea unanimitatea tuturor mărturiilor istorice, care spun limpede că amîndoi principii balcanici au murit în aceeași bătălie. Din acest moment se produce un fapt cu consecințe nebănuite pentru istoriografia problemei: locul realității istorice va fi luat tot mai mult de ficțiunea istoriografică, mai ales prin combinarea cu un element documentar, neadus pînă acum în discuție. Iată despre ce este vorba!

În anul 1891 Ioan Bogdan a publicat[8]) o cronică descoperită de el într-un sbornic slavon copiat în Moldova în secolul al XVI-lea și ajuns, nu se știe cum, în Biblioteca Universității din Kiev. În această cronică se află cea mai amplă și mai patetică descriere a luptei de la Rovine și ea fusese cunoscută pînă atunci numai datorită traducerii românești a lui Mihail Moxa, traducere care, publicată de Hasdeu în primul volum din Cuvente den bătrîni (1878), servise lui Mihai Eminescu, ca izvor principal și punct de plecare, pentru a elabora Scrisoarea III. Din textul lui Moxa lipsea însă un amănunt care a intrat în circulație abia în 1891. Este vorba de informația că deși Baiazid s-a speriat și a fugit, „totuși pe un oarecare dintre vlasteli l-a pus să conducă țara. Iar Mircea a fugit în Țara Ungurească". Prin urmare, iată cum bătălia de la

Rovine — pe care Letopisețul Țării Românești. din secolul XVII, și Cronograful lui Moxa o înfățișaseră ca pe o strălucită și deplină victorie a domnului român — s-a transformat peste noapte într-o înfrîngere finală, militară și politică, din moment ce Mircea cel Mare fuge din țară și este înlocuit de sultan cu un vlastel.

Trebuie spus, spre onoarea lui, că editorul, Ioan Bogdan, a fost cel dintîi care a sesizat contradicția cronicii, scriind : „Ciudat, cronica bulgară se contrazice ea însăși, susținînd, pe de o parte, că Mircea ar fi repurtat victoria și totuși s-ar fi refugiat la unguri, pe de altă parte susține că Baiazid, fiind învins, ar fi căutat scăpare dincolo de Dunăre și totuși ar fi numit pe un boier al țării ca domn în locul lui Mircea."[9]) Față de acesta, același C. Jireček, la numai un an, s-a grăbit să construiască un scenariu din care domnul român ne apare, din victorios, înfrînt și fugar.[10]) Iată care sînt tezele istoricului de la Viena, așa cum au fost ele rezumate în 1901 de C. Litzica : „În toamna anului 1394 Baiazid a venit în Muntenia cu o armată în care erau principii vasali serbi Ștefan, Marco și Constantin ; a ocupat Nicopolea Mică (Tr. Măgurele) și a înaintat apoi în interior. Mircea își duse locuitorii slabi la munte și apoi hărțui pe turci ; într-o regiune păduroasă dădu o bătălie mare, la Rovine, după analele sîrbești și românești, la Argeș, după istoriile turcești ; Mircea a fost învins și bătălia s-a întîmplat la 10 octombrie 1394. Voievodul român fuge la unguri, căci, la 7 martie, îl găsim la Brașov. Baiazid pune un alt domn dintre boieri, lasă o garnizoană la Tr. Măgurele și trece peste Dunăre. Dar, în mai și iunie 1395, Sigismund vine în Țara Românească, pune iar pe Mircea pe tron și ia Tr. Măgurele de la turci ; la întoarcere e atacat în munți de niște cete române, atac provenit probabil de la partizanii fostului domn, pus de turci."[11])

Cu excepția afirmației că Mircea a fost înfrînt, recunoaștem, în acest rezumat, întreg scenariul cu care ne-am obișnuit de atîta vreme, dar care, la o analiză atentă, nu de mult întreprinsă de către Ciprian Zaharia și, mai apoi, de semnatarul acestor rînduri, și-a dovedit, în totalitate, netemeinicia.

Dar, din păcate, timp de aproape un secol, istoricii noștri s-au înfeudat acestei viziuni a lui Jireček, parcă spre a confirma reflexia amară a lui Nicolae Iorga (el însuși ilustrînd-o în acest caz !) : „Noi sîntem de o simplitate apostolică atunci cînd este vorba să primim lucruri în dauna noastră."[12]) Plecîndu-se de la datarea greșită a bătăliei — 10 octombrie 1394 — și combinînd-o cu știrea despre fuga și înlocuirea lui Mircea cel Mare după Rovine, generație după generație istoricii au vorbit despre Mircea „fugarul" care, fără țară și armată, ba chiar fără pecete, se duce la Brașov la mila lui Sigismund, de la care obține sprijin repetat pentru a-și redobîndi tronul prin puterea oștilor străine. Ce este adevărat în toate acestea ? În afară de reflecția amară a lui N. Iorga, absolut nimic !

În primul rînd, nu au existat niciodată două bătălii, una la 10 octombrie, alta la 17 mai. Este o pură invenție, rezultată din încercarea lui Onciul de a împăca atît datarea lui Jireček, la care se raliaseră toți, cît și data morții lui Constantin Dragaș, care este, incontestabil, 17 mai 1395. Toți istoricii care l-au urmat — Victor Motogna, C.C. Giurescu, P.P. Panaitescu și alții — au fost obligați la o adevărată risipă de imaginație și ipoteză spre a explica în ce fel au decurs cele două bătălii, pe unde s-au dat ele și cum se face că, deși victorios (ei țineau măcar la ideea de victorie, fie ea și parțială), Mircea a trebuit să fugă. Ar fi pierdere de vreme să mai reamintim aici toate aceste castele din cărți de joc prăbușite instantaneu de vreme ce data reală a bătăliei a fost stabilită : 17 mai 1395.

„La Marea cea Mare" — tablou de Valentin Tănase

În sprijinul acestei datări au apărut, în anul aniversării a șase veacuri de la întronarea lui Mircea cel Mare, două argumente hotărîtoare : 1. Scrisoarea lui Timur Lenk, viitorul adversar al lui Baiazid, scrisoare ce datează din iarna anului 1395/1396 și din care rezultă clar — cum a arătat Tahsin Gemil — că expediția sultanului Baiazid nu a avut loc în anul 1394, ci în anul următor, 1395 ; 2. Mărturia hotărîtoare, descoperită de Valeriu Veliman[13]) unul dintre cei mai mari turcologi români, alături de Cantemir, Aurel Decei și Nicoară Beldiceanu. Valeriu Veliman transcrie și traduce, de pe microfilmul manuscrisului inedit al cronicii clasicului istoriografiei otomane Kemalpașazade (Ibn Kemal), pasajul în care este înfățișată, pe bază de izvoare contemporane, confruntarea româno-otomană de pe rîul Argeș. Se spune clar că sultanul Baiazid, în fața apropierii iernii, și-a amînat campania împotriva Țării Românești, campanie pe care a întreprins-o primăvara următoare, iar în bătălia de pe Argeș a căzut prințul de Kiustendil, care nu este altul decît Constantin Dragaș, cel care știm că a pierit la 17 mai 1395.

Întrucît toate izvoarele — atît cele otomane, cît și cele creștine — cunosc o singură mare bătălie între Mircea cel Mare și Baiazid, nu două, și amintesc de moartea lui Marko Kralevici și Constantin Dragaș în această bătălie (Ibn Kemal vorbește numai de Constantin Dragaș, care era personalitatea cea mai însemnată, ca socru al împăratului bizantin și despot peste un întins teritoriu vasal sultanului), este indiscutabil că expediția lui Baiazid în Țara Românească s-a desfășurat în lunile aprilie și mai ale anului 1395, iar bătălia de la Rovine a avut loc la data de 17 mai.

Ce înseamnă această restituire a datei adevărate a bătăliei de la Rovine? Înseamnă, în primul rînd, că la 7 martie 1395, cînd Mircea cel Mare încheie cu regele Sigismund de Luxemburg, la Brașov, întîiul tratat antiotoman din diplomația europeană, el nu era fugar, ci stăpîn pe țară și pe armată. Bătălia nu se dăduse încă. Expediția lui Baiazid era iminentă, dar nu avusese loc.

Înseamnă, în al doilea rînd, că lupta de la Rovine sau de la Argeș (două denumiri pentru același loc și eveniment militar) s-a dat exclusiv între armata română și cea otomană, fără participarea oștilor regatului ungar, care apar pe teritoriul Țării Românești abia în primele zile ale lunii iulie, cînd Baiazid și grosul trupelor nu mai erau în țară, fapt recunoscut de însuși Sigismund.

Care a fost desfășurarea campaniei, unde s-a dat bătălia și ce rezultat a avut ea?

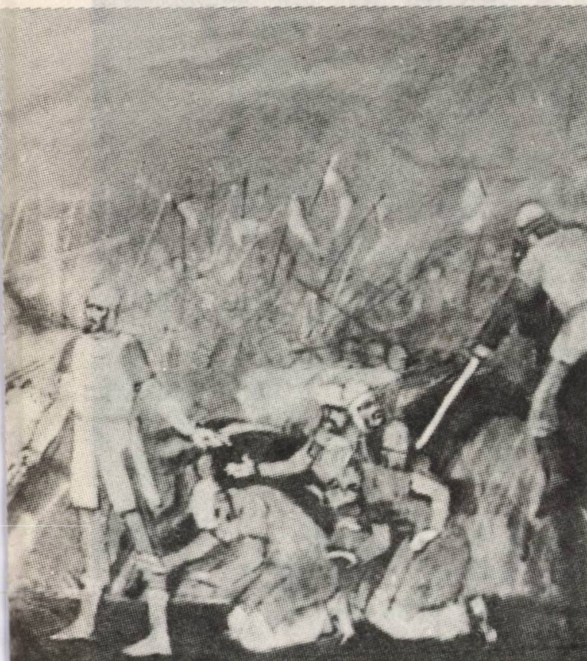
Se poate afirma cu certitudine că expediția sultanală din primăvara anului 1395 în nordul Dunării a fost cea mai importantă și mai bine organizată din cîte avuseseră loc pînă atunci în Europa. Pentru întîia oară întreaga armată a imperiului, cîtă putea fi mobilizată într-o astfel de expediție, absente fiind doar trupele de ocupație lăsate în diferitele teritorii cucerite, a fost chemată sub steagul profetului, în frunte fiind însuși Baiazid. Au fost aduși și toți vasalii creștini, precum și principii musulmani vasali. Este o adevărată Invincibila armada sau Grande armée a secolului al XIV-lea pornită spre răfuială definitivă, așa cum vor porni, mai tîrziu, oștile spaniole contra Angliei, iar Napoleon împotriva Rusiei.

O evaluare realistă a efectivelor dă cifra de 40 000 de osteni otomani și 8 000 de osteni ai vasalilor creștini, ceea ce era o oaste enormă pentru vremea aceea. Cronicile otomane descriu expediția în culori apocaliptice, asemuind-o cu marile dezlănțuiri ale naturii, ceea ce arată că ea s-a păstrat ca atare în memorie.

Baiazid a conceput această campanie ca pe un război total și nu ca pe o confruntare militară exclusivă. Izvoarele vorbesc de pustiirea cumplită a țării, de trupe de pradă și terorizare. Se urmărește cu asiduitate cucerirea tuturor punctelor întărite, începînd cu cetatea Turnu, precum și distrugerea moralului adversarului prin dezlănțuirea terorii generale în rîndul populației.

La acest război total, purtat în maniera de atunci, Mircea cel Mare răspunde cu strategia și tactica specific românească: ridicarea la luptă a întregului popor și folosirea reliefului și florei ca aliați în luptă. Ceea ce va fi marea și furtuna pentru Invincibila armada și cumplitul ger al Rusiei pentru La grande armée a lui Napoleon, pentru Baiazid a fost „rîul și ramul", pădurea de mlaștina, dar și citadela munților, spre care se retrăgeau strategic românii.

Mai mult de o lună și jumătate i-a trebuit sultanului să ajungă la locul ales de domn pentru înfruntarea decisivă, ceea ce ne arată cît de puternică a fost rezistența. Citim adesea formula „o oaste mică" ce ar fi ținut piept și înfrînt pe Baiazid. Formula face parte din bogatul arsenal de ficțiuni istoriografice. În realitate, la o populație de aproape un milion de oameni, cît avea, după ultimele calcule, Țara Românească pe vremea lui Mircea cel Mare, oastea Țării Românești se ridica la rîndul ei pînă la cca 40 000 de

„Bătălia de la Rovine" — tablou de Valentin Scărlătescu ● Mircea Voievod — pictură murală

oameni, fiind deci una din cele mai mari şi mai puternice oştiri europene. Era mai ales o oaste omogenă, alcătuită din oameni decişi să-şi apere glia pînă la ultima suflare. Baza o forma țărănimea liberă, care la sud de Dunăre dispăruse, ceea ce explică incapacitatea şefilor de stat balcanici de a mai ridica în calea iureşului otoman altceva decît reduse oşti feudale.

Bătălia s-a dat, indiscutabil, pe rîul Argeş, după ce oastea țării hărtuise şi demoralizase pe adversar în cel dintîi mare război de gherilă pe care-l înregistrează istoria militară a Europei medievale. Nu putem arăta cu certitudine unde au fost „rovinile" adică şanţurile (rov in slavă nu înseamnă mlaştină, ci şanţ, ripă), cum nu ştim nici unde a fost „Podul Înalt", dar ştim că undeva în apropierea capitalei țării, Argeş, şi nu pe Ialomiţa şi nici lingă Craiova. Arheologii cred că au descoperit urme de incendiu pustiitor în Curtea de Argeş la sfîrşitul secolului XIV, ceea ce face posibilă o confruntare la nord de capitală. Toate izvoarele, şi cele creştine şi cele otomane, sînt unanime în a sublinia caracterul extrem de singeros al bătăliei, care a durat o zi întreagă, şi in care o uriaşă mulţime de oameni şi-au pierdut viata de ambele părţi. Este încă un indiciu că Baiazid nu s-a confruntat cu o „mică oaste", de feudali, ci cu totalitatea puterii armate a Țării Româneşti, şi, mai ales, cu o oaste decisă să facă din Dunăre hotarul permanent al libertăţii româneşti.

are a fost rezultatul bătăliei ? Să-i dăm cuvîntul celui mai apropiat în timp dintre martorii epocii, vestitul propagator al cruciadei, Philippe de Mezières. El nu a fost martor ocular, dar înregistrează ecoul, modul în care lumea creştină contemporană a transmis evenimentul, şi versiunea care i-a ajuns lui în Creta, unde se afla, şi unde scria la numai trei ani după consumarea evenimentelor : „De asemenea şi fiul său, Baiazid (se vorbise anterior de isprăvile lui Murad I) — au trecut cam trei ani de atunci —, a avut o altă bătălie contra românilor în care a fost înfrînt cu desăvîrşire şi a pierdut în jurul a 30 000 de turci, care au murit în bătălie. Şi o mare mulţime de creştini (= români) de asemenea a murit". Konstantin Kostenețki, autorul Vieţii lui Ştefan Lazarevici, care deţinea informaţia sa direct de la cel a cărui biografie avea să o scrie prin 1431, confirmă la fel victoria şi nu ştie nimic nici de vreo fugă a lui Mircea, nici de vreun vlastel lăsat de Baiazid. Adaugă însă amănuntul că după ce Baiazid s-a întors la ale sale, a făcut pace cu românii. Vom vedea care este sensul.

Din corespondenţa dintre Baiazid şi Sigismund despre care luăm cunoştinţă datorită rapoartelor confidenţiale ale trimisului ducelui de Mantua la curtea de la Buda — în noiembrie 1395 — aflăm că regele Ungariei se lăudase în toată Europa că Baiazid a fugit din Țara Românească fără să-i mai aştepte venirea. Baiazid îi răspunde că nu de frica lui a fugit, ci din alte motive, şi că-i va dovedi aceasta venind în anul următor să-l înfrunte chiar în Ungaria. Este deci limpede că Baiazid s-a retras înainte de sosirea oştilor conduse de Sigismund. La 3 iunie era deja la Filipopole, iar regele a trecut în Țara Românească abia la 6 iulie şi nu i-a mai rămas de îndeplinit decît o ispravă : împreună cu oştile lui Mircea, recucerirea cetăţii Turnu de la garnizoana otomană lăsată de Baiazid. Se întîm-

plase că, izbutind să cucerească la venire această fortificație românească de la cel ce o construise, oastea otomană a reușit la întoarcere să păstreze doar acest cap de pod și domnul însuși n-a mai reușit să-și reia cetatea, fiind nevoie de colaborarea cu Sigismund de Luxemburg.

Expediția sultanului Baiazid s-a terminat deci cu un dezastru. E ceea ce aflăm și din cronica grecească, pusă în circulație în ultima vreme, păstrată într-un manuscris din anul 1624. „În anul 6903 porni însuși sultanul Baiazid Ildirim spre Dunăre împotriva lui Mircea voievodul românilor. Și a fost înfrînt de către români și Mircea cu românii a înfrînt armata lui și i-a luat lui Baiazid bunurile și l-a urmărit pînă la Dunăre. Și atunci a fost ucis craiul Marko și Constantin domnul de la Țegligovo. Și Ildirim Baiazid a scăpat cu greutate cu puțini oameni". Cronicile otomane cele mai apropiate de eveniment lasă doar să se întrevadă rezultatul bătăliei — înfrîngerea. Dar să nu uităm că romanii aveau obiceiul să organizeze după fiecare înfrîngere o întoarcere triumfală, care să mascheze adevărul, și că nu ne putem aștepta de la niște cronicari pentru care slăvirea stăpînilor era obiectul esențial, iar adevărul nu conta niciodată, să spună mai mult decît au spus Enveri și Orudj.

„Marele Mircea Voievod" – tablou de Florin Muste

poziție aparte ocupă izvorul cel mai influent — cronica descoperită de Ioan Bogdan. Și ea recunoaște victoria : „Iar rîul acela curgea însîngerat de mulțimea cadavrelor omenești, încît însuși Baiazid s-a înspăimîntat și a fugit". Dar după aceste cuvinte urmează „informația" despre punerea „vlastelului" și fuga lui Mircea. Pe de altă parte, și cronicarii bizantini, care scriu în a doua jumătate a secolului al XV-lea, recunoscînd victoria lui Mircea și neavînd cunoștință de nici un vlastel și de nici o fugă, afirmă că pînă la urmă Mircea a făcut pace și a acceptat plata tributului.

Iată deci cîteva probleme noi, care țin de etapa „post-Rovine" și pe care istoriografia noastră, din păcate, le-a rezolvat totdeauna în paguba

imaginii domnului român. Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. și grija personală pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a acordat-o desfășurării acestei aniversări, unice în felul ei prin rezultatele noi la care a dus, s-au soldat cu încheieri benefice, am zice chiar spectaculoase și în privința modului cum au evoluat lucrurile după înfrîngerea sultanului Baiazid. Deoarece nu ne-am propus să arătăm aici cum s-a ajuns la aceste rezultate, totuși vom enumera succint concluziile demersului științific întreprins.

În primul rînd, instalarea lui Vlad, supranumit — de altfel greșit — Uzurpatorul, nu a avut loc după lupta de la Rovine, ci în împrejurările noi ce s-au creat în toamna anului 1395, cînd Sigismund de Luxemburg, care proiectase o mare expediție de liberare a Balcanilor de sub jugul otoman, a părăsit atît planul inițial, cît și cîmpul de luptă, reîntorcîndu-se la Buda și lăsîndu-i pe români singuri în fața unei noi ofensive otomane care începe prin a ataca însuși regatul ungar. Nu este vorba de o mare expediție sultanală, ci de o presiune generală, combinată cu o acțiune diplomatică abilă, care duce la o antantă între Imperiul otoman și regatul polon, îndreptată contra lui Sigismund de Luxemburg. În aceste condiții noi, în urma unei acțiuni concertate polono-otomane, a fost instalat la Argeș, Vlad, cel mai devreme în decembrie 1395 și cel mai tîrziu la începutul anului 1396. Mircea nu a fugit însă din țară, ci a rezistat pe o parte din teritoriu, probabil în Oltenia și ducatele de peste munți, Almaș și Făgăraș, ceea ce i-a permis să participe cu o oaste numeroasă la bătălia de la Nicopole, din septembrie 1396.

Există opinia, inventată de istoricii străini și români, că voievodul Transilvaniei, Stibor, l-ar fi readus pe Mircea pe tron și acestui fapt i se datorează posibilitatea de a participa la Nicopole. Dar și aceasta s-a dovedit că este o simplă „ficțiune istoriografică". În realitate, Mircea a venit la Nicopole ca domn peste o parte de țară și cu oastea ce-i rămăsese credincioasă.

Bătălia s-a soldat cu un aparent dezastru pentru cruciați, dar Baiazid a fost pus în fața unei situații deosebit de grave pentru el : se făcuse dovada că, în fața amenințării sale, întreaga Europă se putea uni și, dacă șansa i-a surîs datorită nechibzuinței cavalerilor burgunzi, data următoare putea să nu mai fie de partea lui. Mircea cel Mare și-a dat seama limpede că sultanul nu mai dorește o nouă confruntare cu o coaliție de acest gen și a folosit momentul spre a-i propune o pace care însemna obligația reciprocă de a nu se mai ataca. Aceasta este pacea încheiată prin solii trimiși cu darurile de rigoare, care intrau în ceremonialul epocii, dar care nu implica nici închinarea țării și nici tribut. Faimoasa capitulație între Mircea și Baiazid, prin care se stipula închinarea și plata a 3 000 de „bani roși", nu este decît un fals naiv, fabricat de istoricul grec Dionisie Fotino în 1818, cum s-a demonstrat categoric, chiar în ultimele zile, de un istoric de la Craiova. În realitate, pacea încheiată de Mircea cu Baiazid în toamna lui 1396, imediat după bătălia de la Nicopole, are exact același caracter ca pacea încheiată de Iancu de Hunedoara cu Murad II și cea dintre Matei Corvin și sultanul Baiazid II. Este o pace între două mari puteri militare și politice, așa cum se dovediseră Imperiul otoman, dar și Țara Românească. Pacea a fost respectată reciproc și singurul incident a fost, în 1400, retragerea prin Țara Românească a unei expediții de pradă trimisă în Ungaria. Soarta celor rătăciți a fost tragică și puțini au scăpat. Baiazid n-a mai avut vreme să reacționeze căci în curînd va dispărea de pe scena istoriei. S-a vorbit adesea de expediția din 1397 condusă tot de sultan și terminată cu o strălucită victorie a lui Mircea. Este paradoxal că atîția istorici — care i-au înjumătățit victoria reală din 1395, făcînd din ea o semi-înfrîngere, de fapt, în final o înfrîngere, și militară (fiindcă ar fi fugit din țară) și politică (fiindcă a fost înlocuit pe tron) — s-au grăbit să-i acorde fără rezerve marea victorie din 1397, care n-a existat niciodată fiindcă această expediție n-a existat decît în imaginația unora.

Două cuvinte, în încheiere, despre însemnătatea internațională a victoriei de la Rovine. Este prima victorie creștină categorică asupra oștii otomane, socotită pînă atunci invincibilă și este unica victorie a unui șef de stat creștin împotriva oștii otomane condusă personal de sultan, din cîte înregistrează istoria Imperiului otoman. Poate de aceea atîția istorici străini se nevoiesc să ne-o ciuntească și să ne-o acopere de umbră ! Din păcate, cel puțin pînă acum, și cu asidua noastră colaborare.

Victoria de la Poitiers a lui Carol cel Mare asupra sarazinilor a fixat hotarul expansiunii islamice la Pirinei, lăsînd numai Spania ca teritoriu european de civilizație islamică, marcat de moschei și de amintirea profetului semilunei. Victoria de la Rovine a oprit islamul la Dunărea de Jos pentru totdeauna. Și dacă oștile lui Soliman Magnificul au urcat pe Dunăre pînă la Buda și au înfipt pe colinele ei steagul profetului, la nord de Dunăre Imperiul otoman n-a reușit niciodată să-și împingă hotarele, ceea ce a creat un pămînt al libertății, de unde s-a lucrat apoi cinci veacuri pentru eliberarea tuturor. Între victoria de la Rovine și victoria de la Plevna s-a desfășurat drama confruntării dintre două lumi. Și noi am biruit !

Alexandru V. Diță

---

1) Miron Costin, **Opere**, ed. P.P. Panaitescu, București, 1958, p. 244.

2) B. P. Hasdeu, **Originile Craiovei**, în „Columna lui Traian", VII (1877), p. 668.

3) Luccari, **Copioso ristretto degli anali di Rausa**, Veneția, 1605 ; Mauro Orbini, **Il regno degli slavi**, Pesaro, 1601.

4) C. Jireček, **Geschichte der Bulgaren**, Prag, 1876, p. 353—354.

5) Dj. Sp. Radojicić, **Jedna glava iz života Stefana Lazarevića od Constantina Filozofa**, în „Hrisčanski Zivot", IV (1927), p. 158—144.

6) C. Litzica, **Din domnia lui Mircea Vodă**, în „Convorbiri literare", XXXV (1901), p. 377.

7) N. Iorga, **Cu privire la luptele lui Mircea cu turcii**, în „Convorbiri literare", XXXV (1901), p. 473—476.

8) I. Bogdan, **Ein Beitrag zur bulgarischen und serbischen Geschichtschreibung**, în „Archiv für slavische Philologie", XIII (1891), p. 481—513.

9) Idem, **Scrieri alese**, ed. G. Mihăilă, București, 1968, p. 266.

10) C. Jireček, **Zur Würdigung der neuentdeckten bulgarischen Chronik**, în „Archiv für slavische Philologie", XIV (1892), p. 267—269.

11) C. Litzica, **art. cit.**, p. 371.

12) N. Iorga, **Cursul de istorie universală**, 1933/1934, p. 500.

13) Valeriu Veliman, **O cronică turcească despre domnia lui Mircea cel Mare**, în „Revista arhivelor", nr. 4/1986, p. 372—585.

TÎNĂRUL VOIEVOD ȘI MIRCEA CEL MARE

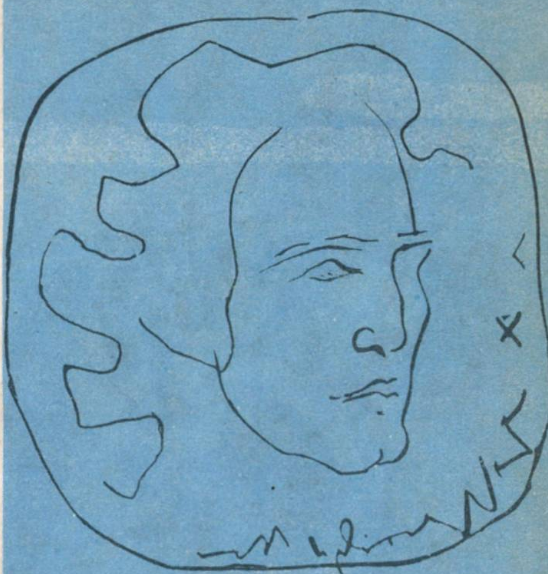
Printr-o operaţie de analiză a străfundurilor creaţiei literare, Lucian Blaga a decupat în poezia lui Eminescu efigia tînărului voievod ca proiecţie fundamentală a psihologiei şi artei lui literare. Răvaşul tînărului prinţ din **Scrisoarea III** este una din cheile prin care Lucian Blaga pătrunde în laboratorul secret al poeziei eminesciene pentru a ne aduce la suprafaţă o imagine cu un rost tematic definitoriu. Voievodul în postură tînără este imaginea secretă care dictează arhitectura nevăzută a poeziilor lui Eminescu fie despre societate, fie despre natură. Sondajul şi demonstraţia lui Lucian Blaga sînt convingătoare, însemnînd totodată una din cele mai fine şi mai acute analize a poeziei eminesciene, rezultate ale unei metode proprii de investigare şi interogare a literaturii.

Interesant de văzut, adăugăm, este că la marele emul şi urmaş al poetului, Mihail Sadoveanu, chipul tînărului voievod are aceeaşi semnificaţie şi frecvenţă. Nicăieri însă, Lucian Blaga nu ne explică de ce voievodul epic al poeziei lui Eminescu, Mircea din **Scrisoarea III** este „bătrîn.". Avem de-a face aici cu o inconsecvenţă, cu o inerţie ? De vreme ce imaginea cheie de raportare a voievodului este la Eminescu tinereţea, de ce voievodul care înfrînge pe Baiazid în **Scrisoarea III** este „bătrîn" ? Să fie astfel pentru că în mod curent şi inerţial în timpul vieţii lui Eminescu, Mircea era „cel Bătrîn" ? Dar „Mircea cel Mare" e o formă moştenită din secolul trecut.

Un răspuns la această întrebare ni-l dă publicistica poetului, în care pe lîngă voievodul restauraţiei, Matei Basarab, ultima epocă fericită căreia îi este opusă, antitetic, cea fanariotă, Ştefan cel Mare şi Mircea sînt invocaţi cu o mare frecvenţă, de foarte multe ori alături, pereche voievodală reper în istoriografia reconstituită de Eminescu pentru trecutul românilor. Interesant este că în cele peste patruzeci de invocări ale umbrei lui Mircea în articolele politice care au precedat şi au urmat **Scrisorii III**, Mircea este „cel Bătrîn", o dată înainte (vol. XI, p. 123, în 1880), altă dată după, sub forma „Mircea Bătrînul" (vol. XIII, p. 235, în 1882), în aproape toate celelalte cazuri Mircea fiind fie întîiul, cu cifră romană, fie Mircea Vodă, fie Mircea Basarab, fie Mircea cel Mare, fie Mircea cel mai mare domnitor pe care l-au avut muntenii. Personajul din **Scrisoarea III**, plasat între cele două singuratice intitulări „Mircea cel Bătrîn" şi „Mircea Bătrînul", are, deci, comparat cu proiecţia din articolele politice ale poetului, o semnificaţie particulară, care nu ţine de inerţia denominativă a momentului, de altfel şi aceasta diversă. Mircea din articolele lui Mihai Eminescu este mult mai aproape de „tînărul voievod" constructiv al interpretării lui Lucian Blaga, decît de imaginea cu o funcţie particulară din poemul bătăliei de la Rovine. Dar pînă la a încerca dezlegarea acestei funcţii, este util a trece prin desele trimiteri ale poetului la numele lui Mircea. „Mircea I, scrie M. Eminescu, — acest prototip luminos şi al artei războinice şi al celei diplomatice la români — n-a gîndit toată viaţa lui decît la mănţinerea neatîrnării." (XI, p. 19). Pentru ca apoi : „O politică analogă a contrapunerii iscusite a puterilor creş-

tine, a luptei directe cu turcii, au susţinut Ştefan cel Mare." (op. cit. p. 20). Această împerechere este caracteristică scrisului eminescian. Altădată „ţara lui Ştefan şi a lui Mircea" este opusă ţării „ofiliţilor şi parfumaţilor caraghioşi", care-şi „petrec zilele dormind şi nopţile prin Bal-Mabille" (XI, p. 228)). Antiteza (articolul e din 20 iunie 1880) din **Scrisoarea III** se anunţă de pe acum. Altădată, în acelaşi an, 22 iulie 1880, ni se vorbeşte despre „vechiul popor al lui Mircea Basarab" (XI, p. 259), care dispare şi emigrează sub ochii noii „rase americane" şi suprapuse, fabricată de liberali. În chestiunea Dobrogei, Eminescu ţine să precizeze că „turcii au luat-o de la Mircea Vodă într-un timp cînd regatul de la Tîrnova încetase de mult a mai exista" (XI, p. 349). Pe 4 noiembrie 1880, Eminescu scrie: „neamul nobil şi drept care cutremura odată pămîntul la un semn al lui Mircea Basarab sărăceşte şi moare" (XI, p. 405). Fărîme din imaginile şi sonurile viitoarei **Scrisori III** se află aici, ceea ce ne arată încă o dată cît de solidară este poezia eminesciană cu scrisul său de gazetă.

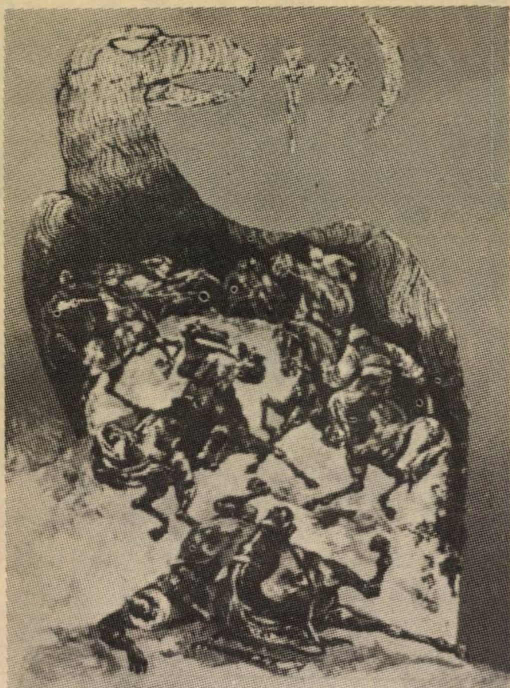

n 1881, anul de apariţie a **Scrisorii III**, titulatura de Mircea cel Mare apare şi se impune definitiv în articolele lui M. Eminescu. La 23 ianuarie 1881, într-o discuţie istoriografică, Mircea este **cel Mare** (XII, p. 40), pentru ca în pagina următoare să se scrie: „noi am avut norocirea de-a avea după-olaltă, odată în Muntenia pe-un Mircea, apoi în Moldova pe Ştefan cel Mare. Acesta din urmă era fiu de suflet al lui Mircea; el copilărise la Curtea de Argeş şi la Tîrgovişte, el avea aceeaşi tendinţă de a uni creştinătatea în contra Semilunei; c-un cuvînt avea o idee superioară individualităţii sale. Ceilalţi toţi sînt contagiaţi de spiritul ambiţios al veacului lor" (XII, p. 41). Viziunea istorică în care rolul cardinal este al Munteniei lui Mircea, „cel Mare" după Eminescu, rămîne de reţinut. Altădată Mircea este „I", fără completări, iar mai tîrziu „Mare Voevod" după titulatura-i oficială (op. cit., p. 90). Cînd are de pus în inferioritate Casa de Hohenzollern ajunsă pe „tronul lui Mircea cel Mare şi al lui Ştefan cel Sfînt" (XII, p. 158)). **Scrisoarea III** apăruse pe 1 mai 1881 în **Convorbiri literare.** Citata referinţă la Mircea cel Mare e din 4—5 mai în **Timpul**, iar tot aici va apare, pe 10 mai, **Scrisoarea III.** Cînd citim, pe 30 iulie, în **Timpul** că vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura lui Mircea sau Ştefan cel Mare sînt contrazise de lipsa de vigoare a succesorilor lor politici, ne mişcăm în cercul de idei al celebrei **Scrisori.** Doar aici în **Scrisoare** Mircea e „Bătrînul", în articole este „Mircea Vodă" (XII, p. 284) sau simplu Mircea, cînd se vorbeşte despre „epoca lui de aur" (p. 395). Alături de Timur Lenk, de Baiazid I, Mircea va fi din nou „cel Mare", care „punea şi scotea pe tronul otomanilor la împăraţi după plac" (XIII, p. 75—76).

n comentariul la **Columna lui Traian,** secolul al XVI-lea aparţine „lui Mircea cel Mare" (p. 89), la pag. 98 avem formula „plugul lui Mircea cel Mare", după care explicaţiile pentru titulatura de „cel Mare": Cozia „unde e înmormîntat Mircea I, cel mai mare domn al Ţării Româneşti, acela sub care ţara cuprindea amîndouă malurile Dunării pînă la mare" (XIII, p. 188). „Locul de repaus al celui mai mare domn al Ţării Româneşti", Cozia, e din nou pomenită (XIII, p. 280). Apoi „mormîntul lui Mircea cel Mare" (p. 317) ca şi „Cancelaria lui Mircea cel Mare" (p. 315) după cum „Mircea şi Ştefan cel Sfînt" (p. 356) etc. Din toate aceste articole se impune imaginea unui domn măreţ în cuget şi faptă, predecesor şi model al lui Ştefan cel Mare, domn pe care Eminescu îl numeşte fie Mircea Vodă, fie Mircea I, fie Mircea cel mai mare domn al Ţării Româneşti, fie, mai pe scurt, Mircea cel Mare. Apelativul de „bătrîn" („cel Bătrîn" şi „Bătrînul") are un caracter accidental în gazetăria eminesciană.

Mircea este „cel Mare" şi pentru doi contemporani ai lui Mihai Eminescu: B.P. Hasdeu şi A.D. Xenopol. Cum odată cu cristalizarea viziunii lui Eminescu asupra istoriei naţionale se fixează şi imaginea superlativă a

lui Mircea, ca şi titulatura de „cel Mare", „cel mai mare" nu vedem o contradicţie între concluziile lui Lucian Blaga şi proiecţiile voievodale prezente în gazetăria eminesciană.

Ilustraţie de Dumitru Ionescu la „Scrisoarea a III-a" de M. Eminescu ● Ilustraţie de Ioan Al. Brătescu-Voineşti la volumul „Poezii" de M. Eminescu

irculaţia **Scrisorii III** a făcut ca pentru toţi cunoscătorii ei Mircea să fie „cel Bărîn". Adevărata optică asupra voievodului se află însă în gazetăria eminesciană. Bătrînul din poem are o funcţie artistică, face parte dintr-o parabolă. Despre încărcătura culturală a **Scrisorii III** s-a scris mult şi se mai pot scrie multe. În confruntarea dintre Mircea şi Baiazid se poate citi, ca într-un palimpsest, întîlnirea dintre Dromichete şi Lisimach, care este, totodată, confruntarea dintre înţelepciune şi lipsă de cuget, dintre un popor bătrîn şi unul tînăr. În această pildă, istoricitatea personajelor nu mai este importantă, ele devenind funcţii ale unei organizări semantice dirijate. Aceeaşi este şi situaţia lui Mircea în scrisoarea eminesciană. El nu este un personaj istoric, ci, cum zice chiar Eminescu undeva, un „prototip". Convorbirea dintre Mircea şi Baiazid devine versiunea înnoită a celei puse la cale de Dromichete. Pentru o astfel de întîlnire, Mircea trebuie să fie „bătrîn" indiferent de vîrsta reală. Orgolioasa închipuire eminesciană a înfăţişat aici o întîlnire a „vechimii" cu „noul", a unei civilizaţii şi culturi bătrîne, descrisă în poemele sale dacice, cu un eveniment proaspăt şi inseriabil. Un exponent al „vechimii", **domnitorul,** nu putea fi decît „vechi", „prototipal", „arhaic", Bătrînul din **Scrisoarea III** nu este Mircea „cel Bătrîn" al istoricilor, pentru că Eminescu nu şi-a propus să întărească opinia acestora, ci viziunea sa despre civilizaţia românilor. „Arhaitatea" eminesciană nu înseamnă „primitivism", ci mai ales limpezime şi înălţime de cuget, pe amîndouă avîndu-le „bătrînul" **Scrisorii III,** care poate fi la fel de bine Odin din Arald, deci o funcţie dincolo de cele lumeşti. Cel mai bine l-a înţeles pe Eminescu, în această dimensiune spirituală a arhaicului, Mihail Sadoveanu, limpiditatea operei sadoveniene de după primul război mondial datorînd enorm şi în primul rînd comunicării adînci cu viziunea eminesciană. Cu cît se va eminescianiza, cu atît opera lui Mihail Sadoveanu va apela la proiecţii voievodale ale căror alcătuire şi sens pot fi interpretate pe linia propusă de Lucian Blaga pentru Eminescu.

M. Ungheanu

DE DIN VALE DE ROVINE

„Bătălia de la Rovine" — tablou de I. Pandele

Ştiindu-mă fascinat de istoria veche, de matca motivelor poetice, legendelor şi miturilor româneşti, prietenul Ciprian Zaharia, acest nou Domentian care-a reintrodus Bistriţa lui Alexandru cel Bun în circuitul valorilor moderne, după o jumătate de mileniu de plutire în uitare, îmi trimite cartea sa Iosif Muşat I (în curs de apariţie) ca să-mi vrăjească două nopţi din aprilie. Încă din copilărie, care-i ţara mirării flexibile, nu înţelegeam un lucru : de ce din lungul şir de voievozi ai Ţării Româneşti singurul pe care manualul îl numea „cel Mare" ridicîndu-l lîngă steaua lui Ştefan, domnul Moldovei, este doar Radu cel Mare ? În schimb cel ce-şi zicea „Io Mircea Voievod" şi care-a întins hotarul Ţării Româneşti pînă la Marea cea Mare şi a făcut din Ţara Românească unul din cele mai de seamă state europene ale timpului era doar Mircea cel Bătrîn ! ? De ce-ar fi, deci, Radu vodă „cel Mare" iar Mircea numai „cel Bătrîn" ? În şcoală, nici un profesor n-a ştiut să-mi dea răspuns la întrebarea-mi obsesivă (ponderată şi insolentă), fapt care, prin timp, m-a aliniat părerii celor care susţin că trecutul e mult mai imprevizibil decît viitorul. „Cel Bătrîn" i-au zis şi Grigore Alexandrescu în „Umbra lui Mircea. La Cozia" şi Mihai Eminescu în „Scrisoarea a III-a".

Cum îl numeau cei din vechime ? Radu cel Mare, ctitorul Mănăstirii Dealului, unul din urmaşii la domnie, i-a zis cel dintîi aşa cum se cuvine „velikii Io Mircea voevod" adică „Marele Io Mircea Voevod". Apoi ce plină de rîuri bogate şi adînci şi despicătoare de veacuri sună în gura lui Matei Basarab zicerea ca o detunătură în bronzuri solemne : „Bătrînul Mircea Voevod cel Mare". Un cronicar turc îl numea „regele regilor creştini din vremea sa", iar turcologul german Leunclavius, din vremea Renaşterii : „principe între creştini cel mai viteaz şi mai ager". Zugravii de la Cozia, apoi cei de la Argeş şi Bolniţa Coziei, muindu-şi pensulele în vinul florilor de deasupra Tablei lui Traian, în tîmpla Oltului, l-au dăruit nemuririi ca pe un tînăr cavaler cruciat, de altminteri singurul învingător dintre ei. Pentru că Mircea cel Mare e singurul voievod creştin care a obţinut o victorie împotriva unei ordii otomane, conduse de însuşi sultanul — şi poate cel mai teribil dintre ei — Baiazid. Prin biruinţa de la Rovine (aflăm azi, datorită cercetărilor lui Ciprian Zaharia, că bătălia s-a dat la 17 mai 1395 şi nu la 10 octombrie 1394, cum greşit au socotit pînă acum

„Mircea" – grafică de Bogdan Stihi

istoricii, cu excepţia fabulosului Haşdeu), Mircea cel Mare a fixat Ţara Românească în mîndria şi respectul Europei, creindu-i un nou statut politic, ajungind în cele din urmă să arbitreze chiar urcarea la tron a urmaşilor lui Baiazid.

ind unii din cei de demult i-au zis doar Mircea cel Bătrîn (cronicarul Radu Popescu), ei se refereau cu siguranţă la Mircea voievod, cel care fixase vatra şi zarea istoriei noastre, ci nu la un bătrîn vlăguit, secat de puteri, şi cred că nici la Bătrînul văzut doar ca patriarh înţelept şi resemnat, un idol fără supuşi. Grigore Alexandrescu şi Mihai Eminescu, în genialele lor creaţii, au împrumutat termenul cronicarului Radu Popescu spre a zidi în conştiinţa urmaşilor vechimea, tăria pămîntului nostru, gloria, înţelepciunea neamului românesc. Dar noi sîntem datori să-l aşezăm în constelaţie alături de Ştefan cel Mare pe biruitorul, nu numai al sultanului Baiazid, ci şi al tuturor îndoielilor noastre, căci el ne-a croit Destinul de slavă şi dăruire, el e cel ce-a oprit în malul Dunării pulberea păgînătăţii şi pieirea noastră, întunericul ca o noapte ţinînd cinci sute de ani la sud de Dunăre n-a putut urca şi la nord de marele fluviu, pentru că n-a găsit cărare pe spada marelui domn. Şi-atunci de ce numai „cel Bătrîn" ?

Haşdeu şi apoi Xenopol i-au păstrat în nemurire numele, numele cel aurit de Matei Basarab : „Mircea cel Mare". Dar în 1901, Onciul, în „Convorbiri Literare", impune diamantul mai puţin şlefuit, cu ape mai scăzute şi mai rare : „Cel Bătrîn". Vor sorbi din această clătinare (ce păcat !). P. P. Panaitescu şi C. C. Giurescu. Şi-mi vine să cred că este singura biruinţă nedreaptă a Poeziei, pentru că cei trei s-au sprijinit în toiagul de „cel Bătrîn", subjugaţi de monumentele Eminescu şi Alexandrescu. La 600 de ani de la urcarea pe tron a lui Mircea cel Bătrîn, eu aş dori ca istoricii (în genunchi iertare Alexandrescului şi Eminescului) să ni-l redăruiască sub adevăratul său nume : Mircea cel Mare.

Ciprian Zaharia, întemeindu-se pe izvoare descifrate de Haşdeu şi ignorate de ceilalţi istorici – data morţii despotului sîrb Constantin, fiul lui Dejan Dragoş, căzut în luptă în ziua de 17 mai 1395, în formidabila înfruntare „de la Argeş", cum o numesc cronicile otomane – aşează în întreaga ei măreţie figura lui Mircea cel Mare şi bătălia de la Rovine. Căci, lăsînd să persiste prin veacuri eroarea că ea a avut loc pe 10 octombrie 1394 şi nu 17 mai 1395, istoricii îl fac pe Mircea cel Mare să dispară o bucată de timp din cronica neamului. Cum oare ar fi putut semna un tratat de alianţă, pe picior de egalitate cu Sigismund de Luxemburg, rege al Ungariei, şi viitor împărat al Germaniei, cu un ieşit din istorie ? ! cu o persoană nereprezentînd nimic. Eroarea fundamentală, care a dăinuit pînă în zilele noastre, e că Mircea cel Mare s-a bătut cu turcii la Rovine (pe Argeş) şi abia după aceea a încheiat un tratat de alianţă cu Sigismund, pentru ducerea aceleiaşi bătălii.

Adevărul, demonstrat temeinic de Ciprian Zaharia, atîrnă de amarul vieţii şi rigoarea logicii : întîi a fost încheiată alianţa la 7 martie 1395 – şi apoi a avut loc bătălia, indiferent că împăratul (pe atunci rege) a ajuns în Ţara Românească numai în clipa cînd turcii erau pleavă vînturată.

Încheind, spre zori, cartea lui Ciprian Zaharia, am întins mîna şi am scos din raft volumul lui Grigore Alexandrescu :

...Mircea ! îmi răspunde dealul : Mircea !
Oltul repetează,
Acest sunet, acest nume valurile-l priimesc.
Unul altuia îl spune ; Dunărea se-nştiinţează,
Şi-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.
Sărutare, umbră veche ! priimeşte-nchinăciune
De la fiii României care tu o ai cinstit :
Noi venim mirarea noastră la mormîntu-ţi
a depune ;
Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume
l-au hrănit.

Fănuş Neagu

«STRĂBUNII NOȘTRI S-AU LUPTAT! MOȘIE MÎNDRĂ NE-AU LĂSAT.»

Dar adesea...

Dar adesea pe cind caii dorm in neagra depărtare,
Luna, zina Daciei, vine la a zeilor serbare ;
Soarele, copil de aur al albastrei sfintei mări,
Vine ostenit de drumuri și la masă se așează.
Aerul se aurește de-a lui față luminoasă,
Sala verde din pădure strălucește în cintări.

Și ca zugrăviți stau zeii în lumina cea de soare.
Părul lor cel alb lucește, barba-n briu li curge mare,
Creții buzei lor să numeri poți în aerul cel clar ;
Hainele intunecate albe par in strălucire
Și ei rid cu veselie l-a paharelor ciocnire,
Iară luna rușinoasă pe sub gene s-uită rar.

Haina lungă și albastră e cusută numa-n stele.
Iară albii sini de neauă strălucesc, cu de mărgele
Și mărgăritare salbă pe un fir de aur prins ;
Păru-i lung de aur galben e-mpletit în cozi pe spate,
Ochii ei căprii se uită la cerescu-i mindru frate
Și de melancolici ginduri al ei suflet e cuprins.

Inainte de plecare – ea,doinind din frunză, cheamă
Zimbrii codrilor cei vecinici, li desmiardă sura coamă
Li indoaie a lor coarne, pe grumaz ii bate lin
Și pe frunți ea ii sărută, de rămin steme pe ele,
Apoi urcă negrul munte, pe șivoaiele de stele,
Lin alunecă și-alene drumul cerului senin.

Mihai Eminescu
„Memento mori"

Înșine străbuni...

Zdrobit-au hoardele de tătari,
De unguri, turci prin munții mari ;
Infrint-au leși prin codrii tari.
In lungi războaie, necurmat
Străbunii noștri s-au luptat !
Moșie mindră ne-au lăsat.

A noastră sfintă datorie
E : să păstrăm neam și moșie,
Ce ei scăpat-au din robie ;
Să le păstrăm, să le mărim –
Și drept și bine să muncim
Ca, inșine, străbuni să fim.

Ioan Nenițescu

Spartacus

Atlet cu muşchi de criţă din vremile bătrîne,
Erou al răzvrătirii, voinic între voinici,
Spartacus, las gîndirea să meargă înspre tine,
Spartacus, tu, eroul-eroilor antici.

Murit-ai ca vitejii cu sabia în mînă,
Stăpînii tăi în lanţuri nu te-au putut ţinea.
Frumoasa libertate, a lumilor stăpînă,
În scurta ta viaţă a fost iubita ta !

Cum arătat-ai lumii ce este libertatea,
Cum robii sînt în stare să lupte ca eroi,
Cum pălmuit-ai groaznic, sublim, antichitatea,
Spartacus – omul plebei – pe oamenii de soi !...

Zadarnic înspre tine a Romei legioane
Porneau să te înece în sîngele-ţi fierbinte,
Căci tu duceai în contra urdiilor duşmane
Stindardul libertăţii şi-a tale jurăminte ;

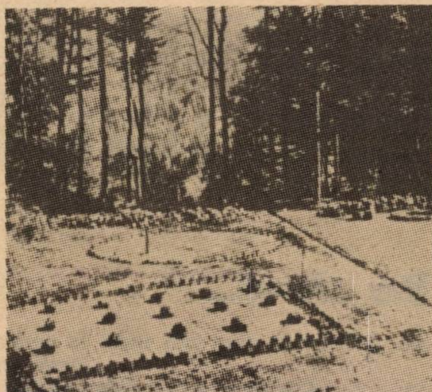
Ele-şi duceau robia, ruşinea, înjosirea,
Tu, gloria, dorinţa de moarte sau de trai ;
Ele-şi duceau stindardul cu vorba : umilirea,
Tu steagul roş de astăzi, al foamei jalnic grai :

De-aceea l-al tău nume smerit plec a mea frunte
Cu toţi ai mei tovarăşi din vremile de azi...
Cum stîncile din vale salută-naltul munte
Te salutăm, Spartacus, străbunule viteaz !

C. Mille

„Daci" – alegorie de Bogdan Stihi

Dacica

Mă uit la tine şubred vas de lut.
Trei mii de ani ai încăput.
Veci de vecii, pe care le înfrunţi,
S-au adunat în golul tău, mărunţi,
Şi fiecare vîrstă din vecie.
Lăsînd un fir de praf drept mărturie,
L-a pus tihnit în ciobul păstrător.
Clipa trăieşte, veacurile mor.

Tu, plin de taine şi ştirbit în gură,
Ai stat ascuns adînc în arătură.
Nici oasele nu i s-au pomenit
Ale aceluia ce-n zmalţ te-a-ncremenit
Şi, frămîntind, ţi-a dat obîrşii noi.
N-a mai rămas măcar din el gunoi
Tot un pămînt, la fel de bun, la fel de prost :
Tu eşti aci. El parcă nici n-a fost.

Dar înmuiată-n sînge şi sudoare,
Unghia lui ţi-a pus un zbenghi de floare
Şi, ocolindu-ţi coapsa cu subţire
Chenar, i-a dat noroiului simţire.
Tu poţi să fii, el poate să nu fie,
Zgiriietura-i teafără şi vie.
Nu eşti al singurului Dumnezeu.
Ca luna, ca o stea, ca o pustie.
Eşti şi al semenului meu.
Brîul tău viu, cînd miinile-au murit,
Dă biruinţă gingaşului pipăit.

Olarul drept pe plama lui te-a pus
Şi-ai scos răspuns, la deget, în auz.
Fragedul sunet, dulce, lin,
E-ntreg şi nou ca la-nceput, şi plin.

Urciorule de vis şi de pămînt,
El ţi-a dat glas. Eu îţi voi da cuvînt.

Tudor Arghezi

Strămoşii

Strămoşii mei, desigur, pe-aici au stat
şi ei...
Păstori pribegi cu turme şi herghelii
grozave,
Ei nu aveau palate mărețe, n-aveau
nave ;
Dar își iubeau pămîntul blagoslovit de zei.

. . . .

Strămoşii mei desigur s-au chinuit pe-aici...
Tăind cu plugul brazde adinci
şi roditoare,
Cu aurul din cimpuri, legind pe cel
din soare,
Erau mai altfel, poate, decit i-aş crede –
mici

Tăcuți şi arşi de soare, sau răcoriți
de vintul
Ce le-aducea din zare al vremurilor semn,
Din zori şi pînă-n seară arau din greu
pămîntul,
Cu brațele crispate pe plugul lor
de lemn...

Strămoşii mei, desigur, aicea au murit
Porneau tăcuți şi paşnici pe-al neființei
drum,
Spre zeul grav şi rece, de piatră, astfel
cum
Doar mintea lor săracă şi l-ar fi închipuit.

Şi-atuncea cind duşmanii se arătau
în zare,
Uitind şi plug şi turme, în cale le ieşeau ;
Homer ne spune, însă, că-n vremuri
legendare,
Desigur că, în lupte, şi ei atunci mureau.

. . . .

Mihail Săulescu

Pe decindea Dunării

Pe decindea Dunării, la vale,
Printre triste mirişti cu ciulini,
Trece-n baltă, legănat agale,
Un chervan cu coviltir de rogojini.

În tot cimpul nici un fir nu-i verde,
Mişcă vîntul albe colilii
Drumul larg în zări pustii se pierde
Sub un cer de mari melancolii.

Boii mei se lasă pe tinjeală
Grebenele roase-i dor,
Osiile gem cu-ncetineală,
Şi slomnesc un fel de doină-a lor.

Omul stă cu capul gol şi mînă,
Înfundat în maldărul din car ;
Şi-ațipit, cu jordia în mînă,
Se tot duce drum fără hotar.

Cit un urs, întins el dormitează
Peste sarica din patru piei de oi,
Numai chioaga aprigă veghează
Ghintuită cu alămuri noi.

Cind deschide ochii, vultureşte,
Peste roata zărilor năprui,
Inima-i se umple-n piept şi-i creşte
Parcă şesul tot ar fi moşia lui.

„Foaie verde firul pelinitii"...
Cîntă cărăuşul cătinel
Şi, treziți, cu el odată cîntă sciții
Ce-au trecut cîndva prin stepă ca şi el !

Vasile Voiculescu

Ion Grigore : „Strămoşii"

Sarmisegetuza

De vint cind scuturate
Cad nucile grămadă
Şi prunele brumate
Şi perele-n livadă

Şi pe araci in vie
Atirnă grea ciorchina
Obscură sau plăvie
Mai dulce ca smochina

La zăgaz mă duc
In riu mă scald
Şi mă usuc
Pe prundişul cald.

Şi-astfel purificat
Pe trup şi picioare
Cu flori incununat
Mă urc in tocitoare.

Intrind in hora lată
Tot intr-un chiuit
De-o spumă-mbălsămată
Pe deşte inroşit.

E-o sărbătoare sfintă
Cu strigăte şi-alai,
Pe drum băieţii cintă
Din fluiere şi nai.

Moşneagul prinde vlagă
Şi baba-ntinereşte,
De mină toţi se leagă
Şi saltă nebuneşte.

Solemn cornutul rage
Nechează vesel calul
Un duh la joacă trage
Din cadă curge valul.

Bărbatul fata stringe
In braţul său robust
Pe barbă ca de singe
impurpurat de must.

La suc strămoşii vin.
Nu-i de mirare dacă
Şi Decebal vrea vin
Din ţara noastră dacă.

Cu haina pin-la gleznă
El este călăuza
Ce ne conduce-n beznă
Spre Sarmisegetuză.

G. Călinescu

Strămoşii

Nu, nu, eu nu-s un călător pe mare
Purtat pe valuri oarbe, nu, să ştiţi ;
Crescut din vlaga brazdei milenare,
Le sint urmaş cohortelor de sciţi.

Aud mereu, in fiecare noapte,
Cum vine-adus pe clocotul din zări
Şi mă-mpresoară-ncet un roi de şoapte,
De plins, de cint, de aprige chemări.

Şi cind coboară-amurgurile roşii
Pe culmi de dealuri, umbre şi mister,
M-ajung din goana cailor strămoşii ;
Mă prind de miini, mă caută, mă cer.

Iar dacă urlă trăsnetu-n cimpie
Şi ceru-i strimt, sălbatic şi-ncruntat,
Ii văd cum trec in zbir de vijelie
Şi cum il fring pe Darie-mpărat...

Aici sint toţi, din vremuri tumultoase,
Hotnogi de strajă-n calea tuturor.
In ţărna asta-i pulberea de oase
Şi-n vint aleargă sufletele lor.

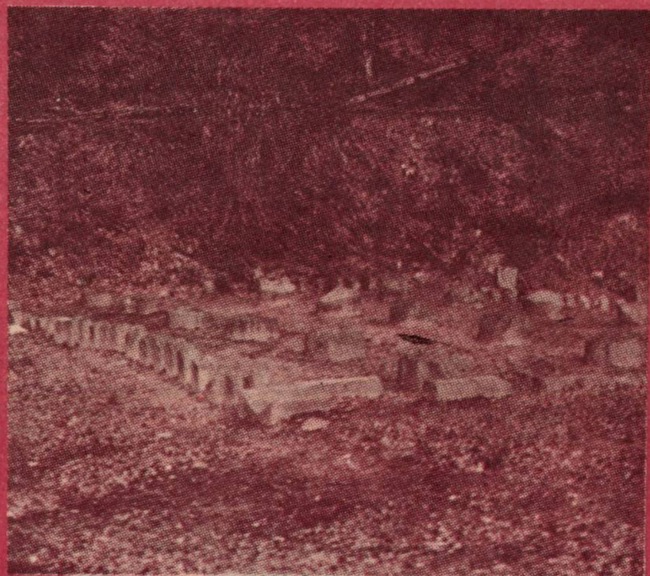
Cind vor porni zăpoare lungi cocorii
Şi-or cerne codrii frunze pe poteci,
Cu glas domol să-mi cinte roata morii,
S-adorm in paza liniştii de veci.

Şi pururi visul meu să nu se curme,
Aşa precum il ştiu de la bătrini,
Şi cit va fi Ceahlăul baci la turme,
S-ascult ce spune doina de la stini.

George Tutoveanu

2500

BIZANTVL INAINTE DE BIZANT

Sanctuarul dacic de la Grădiştea Muncelului

Motto :

„GEŢII SÎNT CEI CARE SE ÎNTIND SPRE PONT ŞI SPRE RĂSĂRIT, IAR DACII CEI CARE LOCUIESC ÎN PARTEA OPUSĂ, SPRE GERMANIA ŞI SPRE IZVOARELE ISTRULUI".

STRABO

„DUPĂ INDIENI, SEMINŢIA TRACILOR ESTE CEA MAI NUMEROASĂ; DACĂ AR AVEA O SINGURĂ CONDUCERE ŞI S-AR ÎNŢELEGE ÎNTRE EI, AR FI, DUPĂ PĂREREA MEA, DE NEÎNFRÎNT ŞI CU MULT MAI PUTERNICI DECÎT TOATE SEMINŢIILE PĂMÎNTULUI".

HERODOT

PAGINI DINTR-UN DICŢIONAR NESCRIS

dinioară centrul lumii se afla în Mediterana de răsărit, la Constantinopol, al cărui nume vechi era Bizantion, de unde Bizanţ. Marile evenimente ale lumii moderne de atunci s-au desfăşurat în Sud Estul Europei şi al Asiei Mici, antrenînd popoarele şi civilizaţiile din raza dinamicii acestui centru. Ulterior, occidentalii au trecut în umbră Bizanţul, cea mai mare capitală imperială a antichităţii, model de măreţie şi de lux, strivitor pentru fruştii cavaleri ai cruciadelor care descopereau cu uluire o lume mai bogată şi mai rafinată decît în cele mai desfătate vise pe care le avuseseră. Acest Bizanţ a fost modelul şi impulsul occidentului de mai tîrziu. Istoriografia apuseană a refulat apoi acest început, tratînd capitala imperială de răsărit drept un centru al decadenţei, ceva condamnabil care poate fi trecut sub tăcere. A fost desigur o pierdere culturală de anvergură.

Originea civilizaţiei occidentale aşa cum ne este prezentată astăzi stă într-un fond de barbarie revendicativă şi uzurpatoare. Înaintea statelor medievale occidentale a fost Bizanţul. Înaintea acestuia a fost Roma. Iar înainte de Roma a fost Atena şi mai înainte Troia ai cărei supravieţuitori în refugiu au întemeiat Roma. Lîngă Troia s-a ridicat Constantinopolul, ţinta iniţială fiind de a ridica noua capitală imperială pe fundaţiile vechii Troie. Nicolae Iorga a desemnat prin inspirata formulă „Bizanţul după Bizanţ" seriile de puternice întipăriri bizantine care au supravieţuit căderii Bizanţului. Se datorau aceste întipăriri exclusiv Bizanţului ? La rîndu-i Bizanţul a crescut pe structurile moştenite specifice Sud Estului Europei şi celor din Asia Mică.

Înaintea Imperiului roman s-a ridicat din acest Sud Est european energia şi mintea lui Alexandru devenit mai tîrziu „cel Mare", voinţă şi vocaţie războinică tracă, capabilă să traseze un nou orizont civilizaţiei mediteraneene. Iar dacă ne gîndim că modelul lui Alexandru a fost epopeea homericului Ilion, adică a Troiei, iar exemplul cel mai rîvnit de acesta, Achile, ne putem gîndi la un Bizanţ înainte de Bizanţ. Un pre-Bizanţ de energie şi voinţă tracă turnat în tipare elene. Ce este Achile decît un erou de sorginte tracă glorificat de un cîntăreţ orb pe care şi-l dispută oraşele Greciei vechi? Şi ce sînt aceşti cîntăreţi decît urmaşi ai miticului cîntăreţ nordic, Orfeu, întruparea sublimităţii muzicii şi a spiritului ?

Moartea lui Orfeu. Detaliu de pe un vas antic. Circa 450 î.e.n.

ORFEU

rfeu, tracul, cîntăreţul din liră, înseamnă muzica şi începuturile ei. În absenţa unor dicţionare de cultură şi civilizaţie tracă poate fi găsit în dicţionarele culturii clasice greceşti, care şi l-a revendicat, deşi nici spiritul, nici originea acestui personaj mitologic nu sînt greceşti. Legenda ne spune că era un prinţ trac, născut din muza Calliope sau din zeiţa Clio şi din zeul Apollo. Orfeu era un cîntăreţ din liră, la ale cărui versuri şi muzică intrau în vibraţie armonică lucrurile, plantele şi fiinţele. Cele mai sălbatice fiare erau îmblînzite de muzica prinţului trac. Virtuţile acestei muzici au făcut ca Orfeu să ia parte la expediţia argonauţilor plecaţi să recupe-

reze „lîna de aur" ajunsă în Colchida. Rostul lui Orfeu era de a ritma prin muzica sa eforturile vîslaşilor şi a întreţine starea de spirit propice atingerii ţintei. Muzica lui Orfeu a avut deci în expediţia organizată un rol de prim ordin în învingerea distanţelor, a dificultăţilor. Iason, eroul acestei legende şi şeful expediţiei, a fost un tesaliot, iar punctul de start, ca şi punctul terminus al expediţiei sale, a fost Tesalia. Întoarcerea, ca şi la Odiseu, este plină de peripeţii, iar itinerariile returului variază. După unii, Tesalia a fost atinsă după ce mai întîi s-a circulat pe lîngă coastele Italiei, Siciliei, Africii, s-ar fi navigat chiar pe Pad. Alt itinerariu indică insula Creta, altul Cicladele. Pe noi ne interesează cel care indică Dunărea drept drumul fără pulbere al întoarcerii, ca şi situarea în Tesalia tracică.

Întors acasă, Orfeu se îndrăgosteşte de nimfa tracă Euridice, „fata tracă", după expresia lui Lucian Blaga, dar aceasta moare chiar în ziua nunţii muşcată de un şarpe. Vinovat de moartea Euridicei fusese păstorul Aristeu, fiu şi el al lui Apollo şi al Cyrenei, care a voit s-o fure. Apărîndu-se, Euridice va fi muşcată de şarpe. Nimfele, furioase, răzbună pe Euridice distrugînd „albinele lui Aristeu", pentru care păstorul avea un cult. Sfătuit de mama lui să ceară sfatul lui Proteu, proorocitorul şi ființa cu nesfîrşite înfăţişări, Aristeu îl găseşte pe acesta dormind în insula Carpathos şi-l leagă în lanţuri. În schimbul libertăţii sale, Proteu învaţă pe Ariston cum să-şi recapete albinele şi scapă din Carpathos. (Carpathos, nu seamănă din întîmplare cu numele Carpaţilor. Numele-i vine de la o populaţie tracă coborîtă către sudul Mediteranei care a dat şi numele acestei insule de sud-est în vecinătatea coastelor Asiei Mici şi ale Egiptului. Astăzi Scarpanto, insula atestă difuziunea puternică a tracilor în bazinul mediteranean.) Rămas singur, Orfeu îşi va pune la încercare virtuţile-i artistice excepţionale. Datorită muzicii sale fascinante, Orfeu înşeală vigilenţa Cerberului de la poarta Infernului, cîştigă pe stăpînul acestuia, Pluton, care-i restituie pe Euridice, cu condiţia să n-o privească decît după ce va ieşi la lumina soarelui. Orfeu nu respectă interdicţia şi încă în

Un mozaic bizantin : Legendarul Orfeu îmblînzind cu lira sa fiarele (sus) ● O statuetă placă înfăţişîndu-l pe Orfeu — sec IV i.e.n. (jos)

gura Infernului întoarce capul, gest care o va prăvăli pe Euridice, „fecioara tracă", în hăul de dedesubt.

Pierderea Euridicei îi provoacă lui Orfeu o adîncă melancolie datorită căreia lira sa tace. Îndrăgostit încă de Euridice, prinţul trac Orfeu respinge chemările preoteselor lui Dionisos, menadele, iar acestea se răzbună sfîşiindu-l. Corpul lui Orfeu a fost aruncat în Ebru, actualul Maritza, iar capul său desprins de trup, dus de valuri, a continuat multă vreme să pronunţe numele pierdutei Euridice. Valurile au aruncat trupul lui Orfeu pe insula Lesbos unde a fost îngropat. Aceeaşi legendă spune că pe mormîntul său cîntă privighetorile dulce ca nicăieri altunde în lume.

În Bacantele, Eschil descrie cum menadele, însoţitoarele lui Dionisos, au sfîşiat pe un

adversar al credinţei lor, pe regele Penteu, purtîndu-i capul ca pe un trofeu către palat. Atît legenda lui Orfeu, cît şi istoria regelui Penteu din Bacantele, surprind o fază nouă în credinţele tracilor, apariţia unui cult nou, acela al lui Dionisos. Universul legendei lui Orfeu, ca şi principalele sale personaje şi evenimente sînt tracice. Muzica vine, în Grecia veche, din nord.

Orfeu nu înseamnă însă numai începuturile muzicii, ci totodată şi una din marile teme ale libretelor muzicale (balet, operă, operetă, cantată, oratoriu). Ovidiu Varga în Tracul Orfeu şi destinul muzicii, Ed. Muzicală, 1980, înfăţişează extraordinara carieră a temei Orfeu în muzica europeană, recapitulînd 60 de compoziţii muzicale închinate cîntăreţului trac şi iubitei sale Euridice. Prima apare la 1476 la Mantua, Orfeu de Germi şi Poliziano, ultima, Sonet către Orfeu de Hilda Jerea, în 1977 la Bucureşti. Între aceste compoziţii mai amintim opera L'intransigeant Pluto ou Orphée aux Enfers de Marcel Mihalovici, la Bucureşti şi Paris, baletul Orfeus şi Rodope de bulgarul Tzvetan Tzvetanov, în 1960, ca şi tragedia lirică Orfeu de Gheorghe Dumitrescu, Bucureşti, 1977—78.

Dar Orfeu n-a dat Europei numai primele instrumente muzicale şi primele compoziţii tulburătoare, n-a dat numai un erou memorabil prin dragostea pentru Euridice, arhetip profund al tutror „love story"-urile ce vor urma, ci şi o credinţă nouă. Acest trac a procurat lumii greceşti din sud o iniţiere spirituală, care a produs o nouă religie, orfismul.

Orfeu, Euridice şi Hermes — copie romană după un basorelief din sec. al V-lea î.e.n.

Lupta dintre greci şi troieni. Detaliu de pe friza estică a Tezaurului Sifnienilor de la Delphi. Circa 325 î.e.n.

TROIA

raş cetate aşezat avantajos la trecerea dintre Marea Egee şi Marea de Marmara, Troia a intrat în istoria umanităţii datorită războiului troian pe care-l descrie Iliada. Iliada este epopeea Troiei pentru că Iliada vine de la Ilion, după cum Troada, romanul occidental de mai tîrziu pe urmele epopeii homerice, calchiază titlul Iliadei. Din punct de vedere comercial, Troia era un punct de transbordare. Aici vasele îşi lăsau încărcătura pentru a înfrunta, mai uşoare, strîmtoarea din faţa Troiei, după care îşi preluau de pe uscat încărcătura. Înflorirea Troiei este deci legată de acest rol de tranzit pe care l-a avut, înflorire atinsă mai ales la sfîrşitul mileniului trei şi apoi în cel de al doilea.

În secolul trecut, în 1870, un amator de geniu, sedus de epopeea homerică, a căutat să identifice la faţa locului geografia descrisă de Homer şi, înfruntînd prejudecăţile şi concepţia general acreditată că Iliada este o operă de ficţiune, a descoperit un mare oraş pe care l-a considerat Troia. Săpăturile începute atunci şi continuate după aceea au procurat numeroase dovezi arheologice importante pentru trecutul oraşului.

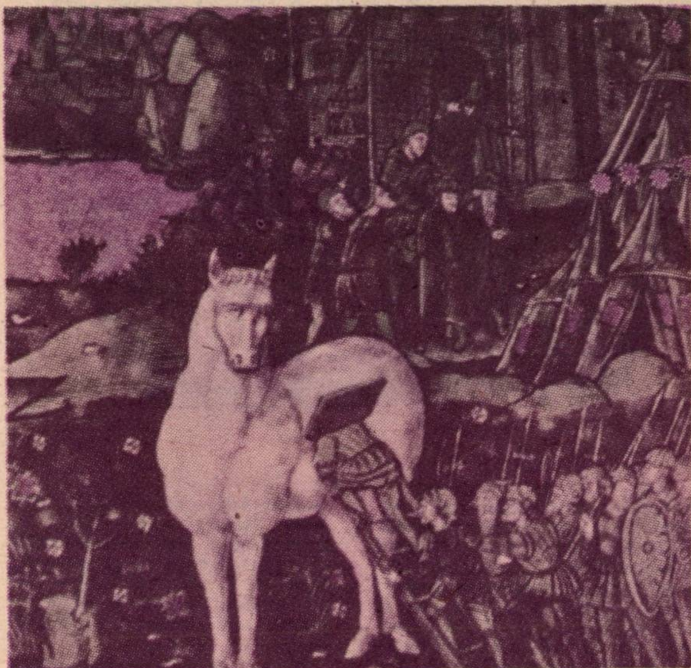
Eneas părăsind Troia

Grecii au consemnat legenda Troiei care e foarte puţin greacă. Dardanos a întemeiat Dardania pe coastele muntelui Ida. Dardanos are ca fii pe Ilos şi pe Erihtonios. Erihtonios va avea un fiu cu numele Tros. De la acesta va veni numele troienilor. Tros îi va avea pe Ilos, pe Asarcos şi pe Ganimede. Luat de zei pentru frumuseţea sa, Ganimede nu participă la ramificaţia urmaşilor. Ilos îi va avea ca urmaşi pe Laomedon, pe Priam şi pe Hector. Astarcos îi va avea ca urmaşi pe Capis, pe Anhise şi pe Enea.

Cu Ilos începe povestea Troiei. Plecat în Frigia şi cîştigător al concursurilor de lupte de acolo, Ilos e dăruit de rege

cu 50 de tineri și cincizeci de fecioare, plus o vacă bălțată : unde se va așeza aceasta va avea drept Ilos la cetate. Vaca bălțată a indicat locul orașului Ilion. Sub Laomedon zidurile Troiei au fost ridicate de Poseidon împreună cu Apollo. Tot sub Laomedon, orașul Troia a fost atacat și cucerit de Hercule, care ucide pe rege și pe fiii acestuia, cu excepția lui Podarces. Vîndut și răscumpărat de mama lui, Hesiona (condiția a fost impusă de Hercule), Podarces devine Priam, care înseamnă „cumpătat". Soția lui Priam, frigiana Hecabe (Hecuba), ca și alte soții ale lui Priam (ceea ce ne indică o familie de tip poligamic, neelenică), i-au dăruit acestuia cincizeci de fii și douăsprezece fiice. Între fii : Hector, Paris, Troilos, Deifob, Helen, Polidoros ; între fete : Laodice, Cerusa, Polixenia și Casandra. Prevestirile au arătat la nașterea lui Paris că acesta va duce cetatea la pierzare. Drept urmare a fost părăsit și crescut de păstori. Între aceștia fiind, chipeșul păstor este ales să fie arbitrul celor trei zeițe : Atena, Hera și Afrodita în concursul lor de frumusețe. Paris o preferă pe Afrodita și aceasta îi hărăzește pe cea mai frumoasă femeie din lume. Cu o corabie, Paris ajunge în Sparta, fură, ajutat de Afrodita, pe soția lui Menelau, odată cu averile acestuia, și fuge către casă prin Egipt, Fenicia. Pentru răzbunarea dublului rapt se formează o coaliție greacă, care pune în poziție de luptă peste 1 000 de corăbii și peste 100 000 de oameni, forțe net superioare Troiei și aliaților acesteia. Această expediție a fost pregătită în zece ani. Troia i-a opus propriile forțe, dar și ostași din Tracia și din Asia Mică. Aceste trupe întrunite n-au putut împiedica debarcarea, troienii trebuind să se retragă între ziduri. Urmează un asediu de nouă ani. „Iliada" descrie ultimul an al acestei bătălii, mai exact cincizeci și cinci de zile din această bătălie.

nceputul Iliadei ni-l arată pe Achile mînios refuzînd să mai participe la luptă și interzicînd și mirmidonilor săi să se mai bată contra Troiei. Absența lui Achile evidențiază pe fiul lui Priam, Hector, care învinge de mai multe ori pe greci, aducîndu-i în pragul disperării. Patrocle roagă pe Achile să-i lase pe mirmidonii săi să participe la luptă. Achile consimte cu multă greutate. Patrocle este ucis de Hector. Achile își uită mînia și intră în luptă, ucigînd pe Hector. Cu funeraliile lui Hector ia sfîrșit epopeea homerică.

Alte surse ne spun că tracii trimit în ajutorul Troiei pe amazoana Pentesilea, cu luptătoarele ei, pe care Achile o ucide. Vine în ajutorul Troiei și Memnon, cu etiopienii lui, dar este și el ucis, în duel, de către Achile. Vine rîndul lui Achile să fie ucis de către Paris care-l lovește-n călcîi cu săgeata. Grecii recurg la ajutorul lui Filoctet, pe care-l aduc din insula Lemnos unde-l părăsiseră rănit și-i vindecă rana. Acum grecii pot profita de săgețile miraculoase ale lui Hercule aduse cu el de

Calul troian. Email pictat în sec. al XVI-lea (sus) ● Răpirea Elenei — platou ceramic din sec. al V-lea î.e.n. (jos)

Hector luîndu-şi rămas bun de la Andromaca. Detaliu de pe un crater calcidic. Circa 525 î.e.n.

Filoctet, care-l ucide, cu ajutorul lor, pe Paris. Asediul continuă, dar Troia rămîne inexpugnabilă. Acum se foloseşte viclenia calului de lemn : armata grecilor se retrage şi lasă pe plajă un cal de lemn, care va fi introdus în cetate, ostaşii ascunşi în el urmînd să aducă victoria greacă şi distrugerea Troiei.

Oraşul a fost trecut prin foc şi sabie şi amănuntele nu mai interesează acum. Doar doi urmaşi ai familiei regale troiene s-au salvat : Antenor şi Enea. Primului i se îngăduie să plece pe mare cu o ceată de eneţi sau veneţi din Paflagonia, aliaţi ai Troiei, în nordul Adriaticii, unde după ce înving pe barbarii locului fondează oraşul Patavium, Padova de astăzi. Din acelaşi grup de veneţi se rupe un grup care fundează oraşul ce le va purta numele : Veneţia. Legenda, ca orice legendă, este puţin clară, dar informaţia despre asemenea colonizări trebuie reţinută. Nord-estul Italiei are o altă fizionomie umană şi socială decît restul peninsulei. Dacă Enea a emigrat sau nu către vestul Europei nu se ştie cu precizie. După mai multe ştiri el ar fi rămas să refacă cetatea şi a domnit la Troia după Priam, care, după anume opinii, il trădase grecilor în ultima fază. După altele, grecii i-au permis emigrarea alături de o ceată numeroasă şi astfel ar fi ajuns în mijlocul peninsulei Italice, unde a întemeiat o nouă Troie, care va fi viitoarea Romă. Sigur este că prăpădul a produs un exod şi că mai multe grupuri organizate şi-au căutat alte locuri de viaţă. Acest transport de la Răsărit la Apus a fondat viitoarea putere a Romei. Rezultă însă clar, din ceea ce ştim pînă aici, că Troia n-a fost greacă şi că războiul grecilor împotriva Troiei este un război împotriva unei societăţi mai prospere şi negreceşti.

Xerses, în marşul său militar către Grecia, s-a oprit la Troia unde a sacrificat o mie de cornute zeiţei protectoare a oraşului, Atena iliacă, magii săi făcînd libaţii pentru eroii căzuţi în războiul troian.

În sens invers mergînd, Alexandru cel Mare se va opri şi el la Troia, va aduce ofrande zeiţei Atena, va face libaţii pentru eroii războiului Troiei, a jertfit lui Priam şi l-a rugat să ierte pe Neoptolem din al cărui neam, molos, era şi el prin mamă. Piatra funerară a lui Achile s-a bucurat de o atenţie specială din partea lui Alexandru cel Mare care a îndeplinit toate obligaţiile de ceremonial cerute de aceasta. Evident îl interesa Achile şi nu Paris şi o spune cu acest prilej. Cît despre armele troienilor, ele au fost luate cu el de Alexandru, pe care l-au însoţit, ca nişte amulete, într-un car special, în toate luptele.

Intrarea romanilor în Asia Mică a însemnat o cinstire specială adusă Troiei în care romanii vedeau originea lor nobilă. Oraşul venerat de romani a devenit strălucitor, dar a produs şi invidii vecine, care au căutat să-i distrugă faima.

Cîţiva scriitori antici ai cetăţilor vecine au contestat Troiei dreptul de a se considera urmaşa celebrei Troia pentru că datele oraşului nu corespundeau celei din epopeea homerică. Oraşele uzurpatoare erau Alexandria-Troada şi Skepsis.

În timpul războiului cu Mitridate, rebelul roman Fim-

Anhise purtat de Eneas fugind din Troia. Detaliu de pe o oenohoe antică. Circa 530 î.e.n.

Cucerirea Troiei. Cupă de Brigos. Circa 500 î.e.n.

bria asediază şi ia Troia în zece zile, trecînd-o prin foc şi sabie. Sylla este cel ce o emancipează.

În calitate de guvernator al Asiei, Iuliu Cezar a vizitat Ilionul şi i-a acordat sprijinul său pentru care lucru este pomenit între protectorii oraşului. După Suetoniu, mai tîrziu, Iuliu Cezar voia să mute la Troia capitala imperiului roman.

Ovidiu a vizitat şi el Troia. Împăratul Claudius a scutit Troia de dări, considerînd-o strămoaşa Romei. Caracalla a organizat cu armata sacrificii la mormîntul lui Achile şi i-a ridicat acestuia o statuie de bronz. Caracalla nu s-a mărginit doar la atît : la moartea bunului său prieten Festus, el a organizat o înmormîntare fastuoasă, prin analogie cu înmormîntarea lui Patrocle, prietenul lui Achile.

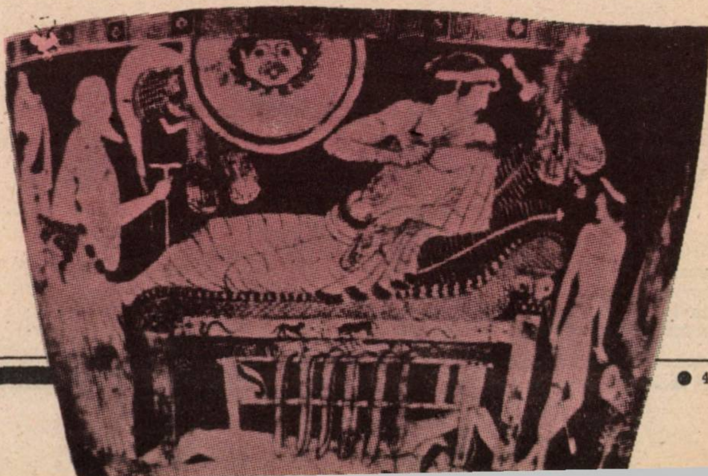
Constantin cel Mare cînd şi-a căutat locul de capitală a imperiului în locul vechii Rome, l-a găsit în preajma Troiei, la Sigeowion. Oraşul începuse a fi construit cînd s-a mutat întreaga construcţie la Bizanţion, mai corespunzător intereselor imperiale.

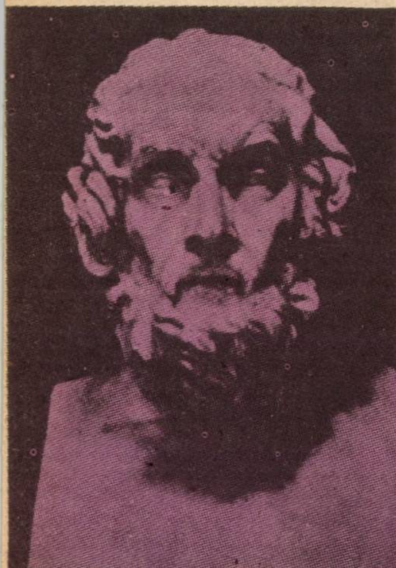
De la Troia la Roma şi de la Roma din nou la Troia.

Bizanţ, înainte de Bizanţ !

Sinuciderea lui Ajax. Detaliu de pe o amforă atribuită lui Exekias. Circa 540 î.e.n. (sus) ● Regele Priam implorînd pe Ahile să-i dea trupul fiului său Hector. Seifos antic al pictorului Brigos. Sec. al V-lea î.e.n. (jos)

moderni. Fiecare strat își are semnul și caracteristicile lui. Cea mai veche Troie, cam cu 3 000 de ani înaintea erei noastre, avea ziduri și turnuri, produse de bronz și o cultură primitivă. Cea de a doua Troie, pe la 2 500—2 200 înaintea erei noastre, conținea un tezaur de obiecte de aramă, bronz, electron, argint și aur. Cea de a treia, a patra și a cincea este rurală, ținînd pînă pe la 1 800 î.e.n. Troia 6 este de civilizație miceniană, a durat circa 500 de ani și s-a sfîrșit după toate aparențele datorită unui cutremur. Troia care ne interesează este cea de a șaptea Troie, care are la rîndul ei trei straturi de civilizație. Aceasta e Troia regelui Priam. După cataclismul care a distrus Troia VI, cetatea a fost refăcută și locuită de vechii ei locuitori. A șaptea Troie a fost distrusă de micenieni între 1 260 și 1 200, în acest interval situîndu-se întîmplările din ILIADA. A mai fost descoperită după săpăturile lui H. Schliemann și o Troia opt și Troia nouă. Caracteristic este că cea de a opta Troie este greacă, iar cea de a noua, elenistică. Faptul va fi înțeles și mai bine, dacă adăugăm că Troia 7, care e Troia lui Priam, este în bună măsură o TROIE TRACĂ. Cercetările arheologice din România și Bulgaria din secolul nostru au adus la lumină acele dovezi care arată

Homer. Copie romană după un portret imaginar din sec. al II-lea î.e.n. (sus) ● Cucerirea Troiei. Detaliu de pe o cupă de Brigos. Circa 490 î.e.n. (mijloc) ● Diomede ducîndu-și partea sa de pradă; Paladion-ul — statuia zeiței Palas, protectoarea Troiei. Pictură pe o cupă. Circa 400 î.e.n. (jos)

mblînd „Pe urmele lui Homer", H. Schliemann a descoperit la Hisarlic șapte orașe. Aceste șapte orașe suprapuse sînt Troia de 7 ori la altă vîrstă istorică. Pentru lămurirea apartenenței acestor straturi nu-l vom mai urma pe H. Schliemann, ci pe arheologii

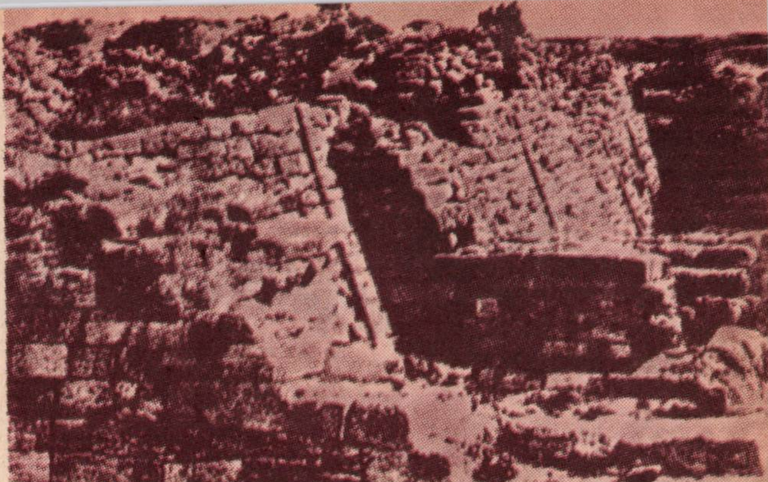
similitudini de civilizație între Troia I și mai ales Troia VII, adică Troia ILIADEI homerice. Încă din secolul 12 î.e.n. au pătruns în Troia culturi trace ilustrînd faza de tranziție de la bronz la fier. Aceste popoare care s-au deplasat pe o direcție nord-sud și vest-est, integrate de cercetători în curentul „marii migrații egeene" din secolele 13—12 î.e.n., dînd o nouă consistență Troiei, veneau de la Dunărea de jos și din nordul actualei Bulgarii. Troia care se bate cu grecii

este de sînge trac, ceea ce nu-i împiedică pe aceştia din urmă să aibă între ei reprezentanţi de seamă ai lumii trace din Tesalia, cum este de pildă viteazul vitejilor Achile. De altfel, aliaţii troienilor vin mai ales dintr-o lume tracică şi din acea parte a Asiei mici care s-a împrospătat mereu cu elemente tracice de dincolo de Helespont. Repartizarea zeilor partizani, lîngă troieni sau lîngă greci, este şi ea vorbitoare : unii ţin de un panteon „grecesc", alţii ţin de vechiul pantheon tracic, cum este de pildă Marte, al cărui nume tracic nu-l ştim, cum este de pildă Apollo, venit şi el din nord. După moarte, Achile este dus în Insula Leuce, insulă identificată cu insula Şerpilor din faţa gurilor Dunării.

Troia a concentrat energiile omeneşti pe o mare rază teritorială, aşa cum o va face şi Bizanţul mai tîrziu. Forţa de gravitaţie a Troiei a fost după toate semnele la fel de mare ca şi a cetăţii întemeiate ulterior de Constantin cel Mare.

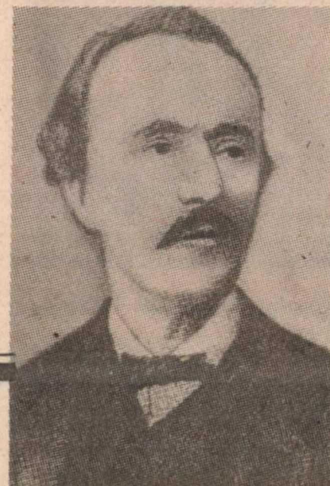

întrebare se pune : ce a făcut celebră Troia ? Propria ei bogăţie ? Războiul troian ? Sau epopeea lui Homer ? Întrebările nu-s fără rost. Este uşor de răspuns că înainte de a fi epopeea a fost oraşul, a fost războiul, au fost cîntecele despre acest război şi că din ele s-a născut ILIADA. Oraşul şi-a avut faima sa înainte de apariţia operei literare, pe care a determinat-o. La rîndu-i, opera literară a determinat o sporire a faimei Troiei şi un cult troian. A fi nobil însemna a te trage din Troia. Acesta era marele trunchi genealogic. Expresia cea mai însemnată a afişării nobilei descendente este ENEIDA, cartea peregrinărilor lui Enea, care la capătul drumului său va întemeia Roma. Virgiliu dă acestei întemeieri accepţiunea de Noua Troie, ceea ce la rîndu-i va da o semnificaţie aparte întemeierii NOII ROME DIN RĂSĂRIT pe coasta Asiei Mici, la Troia veche, de către Constantin cel Mare.

Ruinele cetăţii Troia (sus) ● Două aspecte de la săpăturile efectuate la Hissarlik (mijloc) ● Schliemann — descoperitor al Troiei şi cercetător al Micenei

Troia, orașul VI. Zidul de incintă, turnul cel mare și poarta de est. Sec. al XIV-lea î.e.n. (stînga) ● Troia, orașul II ● Rampa ducînd la poarta de sud-vest (jos)

Troia. Pahar cu două toarte denumit „depas amfikypelon" (ceramică)

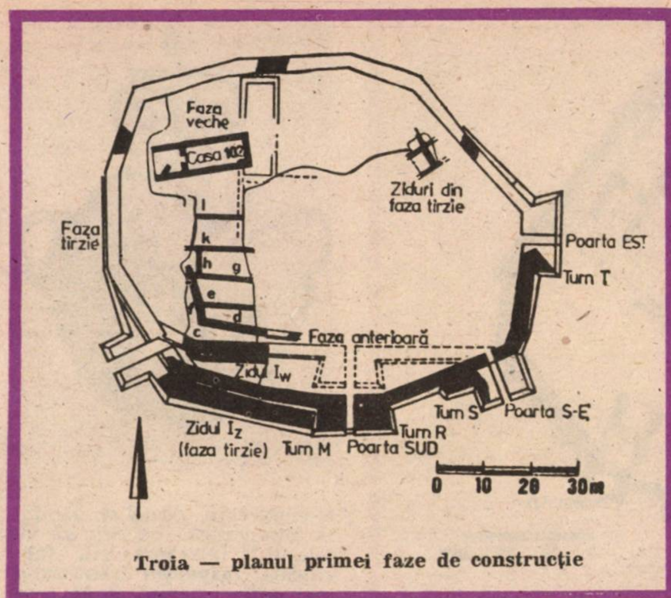
îte Troie au fost ? Una sau mai multe ? Desigur, cea de referință culturală este una, dar întrebarea își are justificarea ei. În Cartea labirinturilor, **Paolo Santarcangeli, care semnalează o prestigioasă identificare sau confuzie între Creta și Troia, stă scris : „Numărul de cetăți, reale sau le**gendare, care poartă numele de Troia este surprinzător de mare. Ucigașul lui Siegfried din poemul **Nibelungii** se numește Hagen din Troia sau Tronje, căreia i se spune uneori «Xanten». Un manuscris al curiei episcopale din acest oraș atribuie întemeierea sa lui «Hector din Troia căruia noi îi spunem Hagen din Troia, fiul regelui Priam». Pe lîngă Xanten au mai fost considerate ca fiind întemeiate de fugari din Troia orașele Troyes, Pars și Bonn". **Troia se bucură de o reputație extraordinară paralel cu gloria încă vie a Bizanțului și ceea ce este foarte interesant, faima ei, susținută de scriitori, se încrucișează cu aceea a lui Alexandru cel Mare în atenția acelorași.**

O serie întreagă de scriitori, mai ales francezi, englezi, germani și scandinavi, încep din secolul XI să se ocupe de istoria Troiei. Aceste scrieri fac și ele ca și Eneida arbori genealogici troieni. Anume cronici galeze susțin că un strănepot al lui Enea, pe nume Prydain sau Brutus, și el refugiat din războiul troian, ar fi ajuns pe malurile Tamisei înființînd cetatea Caerdroi Newydd, în traducere: Noua cetate Troia. Acest nume ar fi fost transformat în Troinovant, iar mai tîrziu în Caer ludd, în cinstea eroului Ludd, nepotul unui Caswallon, adversar al lui Cezar. Din „ludd" s-a făcut „Lundun" și iată că și Londra se trage de la Troia. Prestigiul Troiei lui Priam a născut nenumărate alte toponimice Troia.

S-a perpetuat cuvîntul și în limba română ? Foarte probabil că da. Și dacă n-ar fi apărut în istoria dacilor numele împăratului Traian, este de presupus că vechiul cuvînt ro-

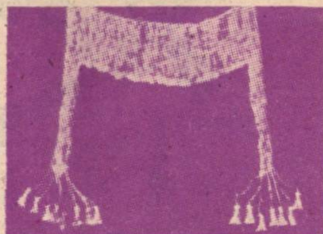

Pahar de aur (stînga) și electron (dreapta) descoperite la Troia, orașul II

Troia — planul primei faze de construcție

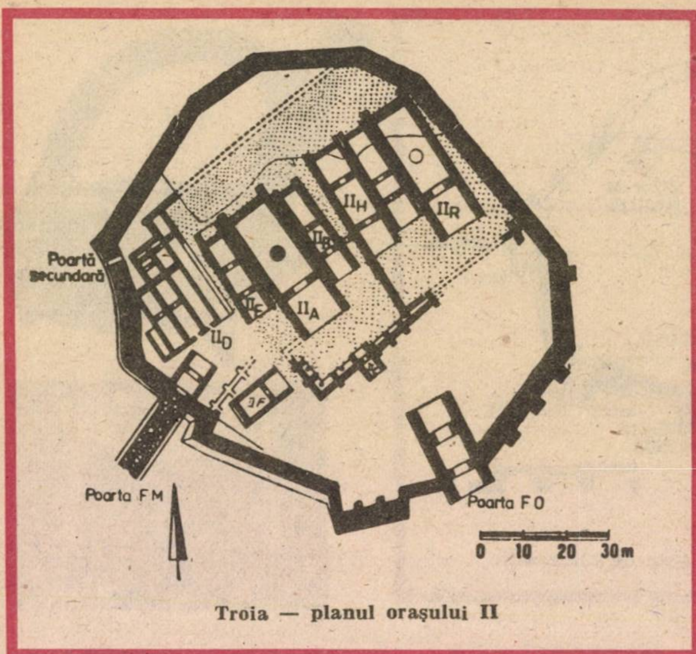
mânesc „troian" s-ar fi explicat mai simplu decît il dau explicațiile orbite de prestigiul imperial al cuceritorului Daciei. Obstinația cu care se derivă „troian" din Traian este un caz de fixație lingvistică. Evident că între un „troian de zăpadă" și „împăratul Traian" distanța este enormă, oricîtă sofistică ar desfășura unele etimologii, care nu pot explica nici transformările fonetice și nici pe cele semantice. Obstinația și sofisica amintită vin foarte probabil din credința că înainte de Traian, locuitorii de la Dunăre și Carpați nu vorbeau nici o limbă și că au așteptat să învețe toate cuvintele de la cuceritorii romani. După toate semnele, cuvîntul „troian" vine de dinainte de instalarea limbii romane și a fi-

Cupă „mezomfalos" de argint descoperită la Troia (orașul II)

Vas circular cu cix, ceramică, epoca veche a bronzului. Troia, orașul II (sus) ● Parură de aur II (sus) ● Parură de aur („Marea diademă"). Troia, orașul II (mijloc) ● Troia, orașul VI. Poarta de sud a zidului de incintă și casa cu pilaștri (jos)

Troia — planul orașului II

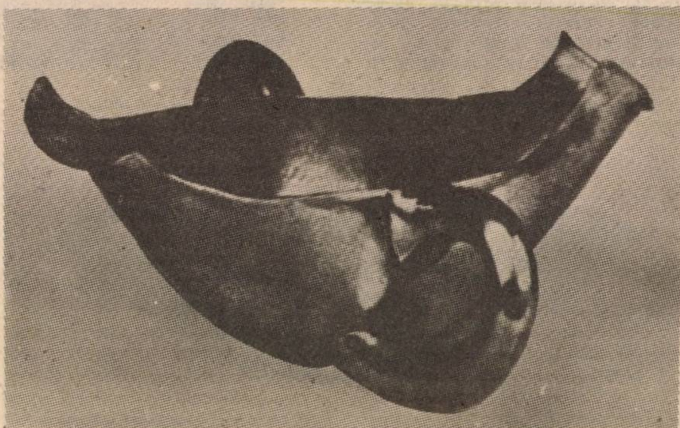

gurii lui Traian pe pămînturile vechii Dacii și este inutil a forța rosturile limbii acolo unde rezultatul e neconvingător.

Mai aproape de Troia decît scandinavii și locuitorii insulelor britanice erau locuitorii de la Carpați și de la Dunăre. Plecînd de la două mozaice conservate la Sarmisegetuza, pînă la un moment dat, astăzi consultabile doar în copii desenate, B.P. Hașdeu a identificat în scenele lor personaje din Iliada, **și ceea ce este mai interesant, mai ales pe eroii troieni. Mozaicele de la Sarmisegetuza atestă prezența dacilor într-un cerc cultural firesc, dacă ne amintim că Troia războiului homeric era o Troie ai cărei aliați au fost și cei de la Dunăre.**

Înaintînd cunoașterea izvoarelor, istoricii români au adus interesante elemente privind imaginea Troiei la români. Cel care citează un izvor grăitor este Gh. I. Brătianu, iar izvorul citat este Robert de Clari, Cucerirea Constantinopolului. **Cruciatul Pierre de Bracheux, ambasador în tabăra vlahă a împăratului Ioniță Asan, trebuie să răspundă următoarei întrebări :** „Ne minunăm mult de buna voastră cavalerie, și ne minunăm mult că ați venit în țara aceasta, care sînteți din țări atît de depărtate, care ați venit aici să cuceriți pămînt. N-aveți oare, ziseră ei, pămînt în țara voastră de care să vă folosiți ?“ **Întrebarea era inevitabilă, răspunsul francezului mai puțin așteptat, după cum și mai puțin așteptată este replica vlahilor asănești :** „N-ați auzit, îi întrebă la rîndul său, cum a fost distrusă Troia cea mare și din vina cui ?“ — „Ba da, răspunseră vlahii și cumanii, am auzit vorbindu-se, și mult e de atunci“. — „Ba, **replică Pierre de Bracheux,** Troia a fost a strămoșilor noștri, iar cei care au scăpat s-au așezat acolo de unde am venit noi ; și pentru că a fost a strămoșilor noștri, am venit aici să cucerim pămînt“. **Foarte caracteristică este motivația cruciatului francez, care în spiritul vremii trebuie să ofere o explicație valabilă în ochii interlocutorilor săi : el invocă de aceea un strămoș la Troia,**

Troia. Vas antropomorf. Ceramică (sus) ● Chip de ceramică decorat în relief cu un motiv amintind litera „Omega“ (mijloc) ● Cupă de aur cu două ciocuri (jos)